

Extrém sportok és egyedi játszófelületek közterületi integrációja

Tudományos Diákköri Konferencia 2013/14

(TDK)

Intézmény: Budapesti Corvinus Egyetem

Tanszék: Kert-, és Szabadtértervezési Tanszék

Szerző: Farkas Evelyn, MSc.II.

Témavezető: Balogh Péter István, PhD (BCE, egyetemi docens)

Külföldi konzulensek:

María C. Vallés Planells (Universitat Politècnica de Valencia, egyetemi tanár)

Nacho Diez (Universitat Politècnica de Valencia, egyetemi tanár)

Budapest, 2013.12.19.

Tartalomjegyzék

I Bevezetés.....	3
1.1.Célkitűzés.....	4
II. Alapismeretek.....	5
2.1. Definíciók,történet és forráselemzés.....	5
2.1.1. Extrém sportok.....	5
2.1.2. Egyedi játszófelületek.....	8
2.2.Résztvevők.....	11
2.3. Tájépítészeti kapcsolódási pontok.....	13
III. Szabadterek használatának osztályozása.....	15
3.1.Dimenziók.....	15
3.2. Tervezettségi szint.....	19
3.3. Funkcionalitás.....	22
3.4. Tematikus terek	24
3.5. Közterekre gyakorolt hatás.....	23
IV. Extrém sportterületek analízisei.....	26
V. Tervezési útmutató alapelvei.....	37
VI. Konklúziók.....	44
VII. Összefoglalás.....	47
VIII. Irodalomjegyzék.....	49
IX. Táblázat-, és képjegyzék.....	50
X. Mellékletek.....	51

I. Bevezetés

„Fedezzük fel, hódítsuk meg, és alakítsuk a várost kedvünkre!” Hangozhatott volna akár így is azoknak a fiataloknak a szlogenje, akik elsőként használták városaik közterületeit extrém sportok gyakorlása céljából. Azonban, ez a jelmondat nem csak a fiatalok egy adott csoportját jellemzi, akik a szabadtereken gyakorolják kedvelt sporttevékenységüket, hanem más társadalmi rétegekre, állampolgárookra is, akik egy-egy közterület identitását meghatározzák. Gyakran tapasztalható, hogy a különböző korú gyermek, és többnyire a fiatalok egészen másként érzékelik az embert körülvevő környezetet, így könnyen felfedezik urbánus környezetben is az igényeik számára legmegfelelőbb játszófelületeket, függetlenül attól, hogy a tervezői szándék eredetileg milyen jellegű térhasználati mód ideális megjelenésével számolt.

Az urbanizációs folyamatokkal párhuzamosan, egyre nagyobb szükség jelentkezik a lakosság részéről, az olyan rekreációs célú városi közterületek iránt, melyek minden korosztály igényeire választ adva, jól használható, és fenntartható környezetet biztosítanak. Különösen fontos kérdés ez, amennyiben a fiatalokra fókuszálunk, hiszen a köztérfejlesztések során gyakran a 12-22 éves korosztály számára épülnek legkevésbé, speciálisan igényeik szerint alakított szabadterek, ugyanakkor épp ebben a korosztályban válik napjainkban is egyre népszerűbbé az extrém sportok gyakorlása.

A tervezési szemlélet hiányából, és az extrém sportterületek szűkös kínálatából adódóan, a fiatalok fokozatosan birtokba veszik a számukra kedvező adottságokkal rendelkező közterek, parkok, sétányok, berendezési tárgyak, lépcsők környezetét. A jelenség pozitív, és negatív oldalának megítélése elsősorban az extrém sportok gyakorlásának közvetlen környezetre gyakorolt hatásából ítélhető meg. Egyrészt, az e típusú spontán térhasználat kialakulása az esetek többségében társadalmi konfliktusokat generál, és a környezet fizikai állapotának idő előtti amortizálódásához vezet, azaz gazdasági terhet is jelent. Ugyanakkor, megfontolandó az a tény is, hogy a fiatalok ez által, mint aktív térhasználók dinamizmussal töltik fel a városi szabadtereket, szoros kapcsolatban állva az „urbánus tájjal”, és egyben folyamatos felügyeletet biztosítva, fontos szerepet játszanak a társadalmi életben.

Az extrém sportok gyakorlásának rendszeres, spontán, adott térbeli ponthoz köthető feltűnése a kalkulált igénybevételhez képest jelentős mértékű többletterhelést is jelent. A helyi önkormányzatok köztérfejlesztésre fordított pénzösszegének egy része ez által kárba vész, hiszen az utcabútorok, burkolatok élettartama az intenzív, és nem rendeltetésszerű használat miatt lényegesen lerövidül.

Ráadásul, a sport kedvelői által képviselt szubkultúra gyakran tükröződik az általuk hagyott lenyomatok, tegek, falfirkák formájában, ami helyi szinten növeli a fenntartási költségeket.

A forgalmas városi közterek, parkok funkcionális egységei és az extrém sportok megjelenése gyakran egymást kizáró, vagy zavaró tevékenységekként tűnnek fel. Gondolhatunk akár egy fontos közlekedési csomópont kortárs megfogalmazásban történő megújítására, mely során alacsony, kubikus formavilágú berendezési tárgyak jelennek meg, mint pihenőtér részei. Ez a trend kiválóan igazodik a különböző típusú extrém sportok által igényelt paraméterekhez, minek következtében a sportág képviselői előbb-utóbb lefoglalják a helyszínt, távol tartva a tervezés során célzott térhasználók körét. Továbbá, az extrém sportok gyakorlása nem csak lokális problémákat okoz, hanem a tágabb értelemben vett, jellegében eltérő környezeti körülményeket igénylő funkciókra is kedvezőtlen hatást fejt ki, ami az érintett személyek, intézmények közötti konfliktushelyzet kialakulásához vezethet.

Napjainkban egyre jobban körvonalazható egy újabb jelenség a szabadter-tervezési folyamatokban, mi szerint a játszótértervezés csupán az érintett, nagyobb játszószer gyártó cégek versenyébe fullad, miközben a valódi értelemben vett, kreatív tervezői attitűd elveszíti szerepét. A gazdasági érdekek harca helyett, sokkal inkább a hely-specifikus, egyedi játszóterületek kialakítása lenne célszerű, mely a gyermekek, fiatalok számára is sokkal inspiratív, helyi identitással rendelkező környezetet nyújtana, a megszokott sémák alkalmazása helyett.

Az egyedi játszóterületekkel, és extrém sportokkal kapcsolatos tájépítészeti vonatkozású irodalmi források tárháza meglehetősen szűkösnek mondható. Az extrém sportparkok, játszóterek kivitelezéséről szóló, vagy a kortárs példákat elemző albumokon túl csupán néhány kutatás foglalkozik a témával az urbánus kontextus, fejlesztések, integráció viszonylatában, ami a felmerülő problémákkal összefüggésben újabb okot ad a téma szélesebb körű tárgyalásának szükségességére.

1.1. Célkitűzés

A munka célja egyrészt összeállítani egy olyan köztérhasználati osztályozási rendszert, mely a maga sokszínűségében mutatja be az extrém sportok és a közterek viszonyát, ezzel feltárva az integráció jellemző típusait. Másrészt, további cél összegyűjteni azokat a legfontosabb paramétereket, melyek lehetővé teszik az extrém sportok gyakorlását urbánus közegben, mely a jövőben alapját képezheti, egy olyan részletes tervezési útmutatónak, mely kifejezetten a sportág egyedi játszóterületekbe integrálásával foglalkozik. E jelen munka eredménye a történeti-, szakirodalmi források, helyszíni vizsgálatok, és a személyes interakciók konklúzióin alapul.

II. Alapismeretek

2.1. Definíciók, történet és forráselemzés

2.1.1. Extrém sportok

Definíció

Az extrém sportok fogalma kezdetben egy igen sokszínű, léptékében is változatos skálán mozgó, de csak felnőttek által gyakorolt tevékenységet jelentett, mely kötődhet a hegyvidékekhez, tengerhez, jéghez, vagy levegőhöz, mint például a Bunge jumping, vagy az ejtőernyőzés. Később a kifejezés értelmezése kiterjedt olyan kevésbé veszélyes sporttípusokra is, melyek a figyelem, koncentráció kifejezetten magas szintjét-, speciális eszközöket, felszerelést igényelnek, és egyéni teljesítmény orientáltak. Azonban az ágazatok mindegyikére igaz, hogy gyakorlásuk csak a megfelelő terepadottságok, vagy időjárási körülmények függvényében végezhető biztonságosan. Az idők során a résztvevők köre is jelentősen bővült, hiszen ma már akár hat éves kortól nyugdíjas korig, mint kedvelt rekreációs tevékenység jelenik meg. (URBANDICTIONARY, 2013.05.06.)

Az extrém sportok definíciója kizárólag azokra az ágazatokra szűkítve jelenik meg a dolgozat során, melyek köztérhasználati vetülete jelentős, és városaink mindennapi életében, mint rekreációs tevékenység tűnnek fel. Az ide sorolható extrém sportok: a 'freestyle BMX', görkorcsolya, gördeszka, és a roller, melyek összességében véve hasonló környezeti feltételeket igényelnek, melynél fogva gyakran térben, és időben egyszerre jelennek meg, akár speciálisan e célra alakított pályákon, akár közterületeken, spontán módon.

Történeti háttér

Az elmúlt háromszáz év alatt folyamatosan fejlődtek ki a különböző típusú extrém sportok, melyek napjainkig professzionális szintre fejlődtek, és népszerűségük továbbra is töretlen. Legrégebbi találmánynak a görkorcsolyát tekinthetjük, melynek első prototípusa az 1700-as években készült el (GÖRPORTAL, 2013.03.08.). Ezt követte több mint kétszáz év leforgása után, 1913-ban a roller (EXTREMESPORT4U, 2013.03.08), majd az 1950-es években a gördeszka (CAVE, 2013.05.16.), és végül a 70-es évektől az úgynevezett 'freestyle BMX' (WIKI/SKATEMAGAZIN, 2013.03.08.). A továbbiakban a történeti háttér tárgyalását tekintve, a köztérhasználat, és az integráció viszonyára fókuszálva tekintem át a legmeghatározóbb momentumokat.

Az első gördeszkapark Kelso-ban épült, Washingtonban, 1966-ban, kevesebb, mint félhektárnyi területen. Az 1970-es évektől a sportág rajongói vertikális rámpákon gyakoroltak, egyre több görpálya épült, azonban a magas fenntartási költségek miatt a pályák használatát fokozatosan belépődíj fizetéséhez kötötték, amit sajnos a fiatalok többsége nem tudott finanszírozni. A gördeszkapályák jelentős hányada kapuinak bezárására kényszerült, így a 80-as évektől az extrém sportok lelkes képviselői számára, egyetlen gyakorlópályává a városi közterek, utcák váltak, s kialakultak az úgynevezett 'skate spot' -ok. (CAVE, 2013.05.16.) Habár a későbbi évek során számos, költségmentesen használható gördeszkapálya épült, a közterek ilyen jellegű használata is tovább él. A környezet fizikai állapotában okozott károk, az egyéb térhasználók egészségi állapotának fenyegetése, a szomszédos funkciók zavarása miatt mindig is a helyi igazgatási szervekkel való konfliktusok, egyezkedések kísérték az extrém sportok köztéri gyakorlásának feltűnését.

A napjainkban is zajló köztérfejlesztésekkel párhuzamosan olyan burkolatok, berendezési tárgyak kialakítására kerül sor, elsősorban egyfajta esztétikai trend miatt, mely mellel kiváló felületet biztosít az extrém sportok gyakorlói számára, akik előszeretettel veszik ezeket birtokba. Az adottságok tekintetében, alapvetően három féle gördeszkapályát különíthetünk el, melyek köztéri, spontán birtokba vett változatai egy-egy 'skate-spot' kialakulásához vezetnek sok esetben, melynek főbb típusai a következők (WIKISKATE, 2013.05.20.):

- Bowl („Tál”): medence-szerű forma
- Street („Utca”): alapvetően sík felület, rámpákkal, lépcsőkkel, egyéb elemekkel
- Flow („Áramlás”): a bowl és a street típus keveréke

Jól látható, hogy az extrém sportok gyakorlása görpályáktól függetlenül, urbánus környezetben is működőképes, amint az adottságok megfelelnek a szükséges kritériumoknak. A jelenség már önmagában véve is indokolja részletesebb hatástanulmányok elvégzésének szükségességét, különösen a felmerülő tervezési szemléletbeli hiányosságok, és a sokszor illegalitás határát súroló játékosok által okozott konfliktusok tekintetében.

Szakirodalom

Jelenleg még mindig viszonylag kevés a témában rendelkezésre álló szakirodalom, forrás az extrém sportokkal kapcsolatban, noha a sport napjainkban is egyre nagyobb népszerűségben örvend. Nemzetközi viszonylatban több könyv, magazin található a témában, azonban ezek elsősorban a játékosok, résztvevők számára íródtak, s tartalmilag inkább a sport gyakorlásával kapcsolatos

trükkök, mutatványok bemutatásával foglalkoznak, s nem a tájépítészeti, urbánus kontextus viszonylatában tárgyalják a témát. Viszont releváns információval szolgálnak azok a jól funkcionáló, interaktív internetes blogok, bejegyzések, ahol a sport gyakorlóit térképen feltűntetve jelölik, és értékelik az általuk extrém sportok űzése céljából használt városi köztereket, vagy akár görparksokat.

Az extrém sportok és a városi közterek kapcsolatának vonatkozásában a legértékesebb források nyugati egyetemeken végzett kutatásokhoz köthetők. Desmond Poirier, a 'Kansas State University' tájépítész hallgatója, diplomamunkájában teljekörű áttekintést ad a gördeszkázás világról, beleértve esettanulmányok tárgyalását, valamint elkészített egy görpályák tervezéséhez használható segédanyag elkészítését. (POIRIER, 2008) Meg kell említeni az Egyesült Királyságban, Helen Woolley és Ralph Johns nevét is, akik a 'Journal of Urban Design' nevű folyóirat 2001-es számában publikáltak egy igen érdekes cikket a témában. (WOOLLEY, JOHNS, 2001) A „tér politika” leírása mellett foglalkoztak, az urbánus környezet és a fiatalok viszonyával, a gördeszkások jellemző profiljával, illetve három angol városban, Cardiff-ben, Scheffield-ben, és Manchester-ben végeztek esettanulmányokat. Az extrém sportok képviselőivel, és a helyi igazgatási szervekkel is felvették a kapcsolatot, mi által a felmerülő problémáiról, azok járatos kezelési módjáról, és az érintettek reakcióiról széleskörű áttekintést adtak.

Xavi Camino, barcelonai professzor, antropológus, a gördeszka kultúra és a barcelonai utcák összefüggéseiről, a spontán térhasználat alakulásáról, és annak urbánus kapcsolódási pontjairól készített tanulmányt 2003-2007-ben, melyet helyszíni köztérvizsgálatokkal, és személyes interjúk tanulságaival támasztott alá. (CAMINO, 2008) A sport-orientált várostervezés témájával kapcsolatban Miguel Mayora építész, és Francesc Magrinya építőmérnök készítettek kiemelkedő munkát, melyben az extrém sportok helyzete is megvilágítást kapott, közel 30 különböző városi helyszín elemzésével. (MARGINYA, MAYORGA, 2008)

Magyarországon, az elmúlt ötven évben mindössze két, egyetemi diplomamunka keretein belül végzett kutatást publikáltak a témában, melyek a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítész Karán készültek. Nagyobb léptékben, a természetvédelem viszonylatában, Dankó Nóra foglalkozott az extrém sportok megjelenésével (DANKÓ, 2003), illetve Kétszeri Ádám szakdolgozata tartalmazza a magyarországi gördeszkapályák teljes gyűjteményét, és részletes leírást ad a tervezési, kivitelezési módszerről. (KÉTSZERI, 2011)

2.1.2. Egyedi játszófelületek

Definíció

A játszótér fogalmát és a létesítésükkel kapcsolatos, Európai Unió irányelvekkel harmonizált szabványokat a 78/2003-as GKM rendelet tartalmazza. A törvényrendelet szerint játszótér „az a külső vagy belső tér, amelyet játszótéri eszközök elhelyezésére (telepítésére), illetve azok használatára létesítettek, függetlenül attól, hogy a létesítés építésügyi hatósági engedély hatálya alá tartozik-e vagy sem”. (78/2003.GKM)

Egyedi játszófelületeknek nevezhetjük a játszótérek azon csoportját, melyek teljes mértékben helyszín-specifikusan tervezettek, és az anyaghasználat, formák, színek, terepjátékok olyan kombinációját testesítik meg, mely egyetlen másik közterületen sem fordul elő, azaz unikális. Ezen játszófelületek célja, hogy minél szélesebb korosztály számára, kreatív, inspiratív, multifunkcionális környezetet nyújtson a mellett, hogy „helyi identitással” rendelkezik, és nem csupán a különböző játszószer forgalmazó cégek előre gyártott elemeinek halmaza.

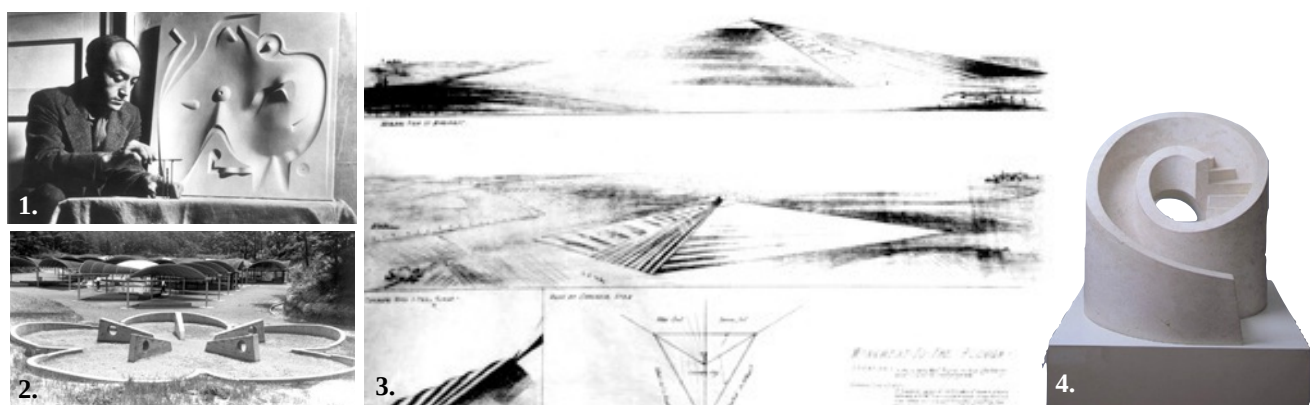
Történeti háttér

A történelmi korokra visszatekintve látható, hogy a játék, mint aktív tevékenység mindig az emberi élet részét képezte. A továbbiakban, a játszótérek történeti háttéréből azokat a momentumokat, fontos állomásokat szeretném kiemelni, melyek kifejezetten az egyedi játszótérek kialakulásával álltak összefüggésben, ismertetve a legismertebb tervezőket, akik munkáikkal, gondolkozásmódjukkal a hagyományos játszótérekkel való szakítást igyekeztek hangsúlyozni.

Az interakció, egymás közötti kommunikáció, és egymás megértése a játszás folyamata során igen fontos szerepet kapnak, ahogy azt már 1525-ben Peter Brueghel is igyekezett megjeleníteni a 'Gyermekjátékok' című festményén, ahol játékok széles skáláját mutatja be. (melléklet 1.) (ART, 2013.03.12.) Illusztrációja egy aktív lakóterületi közteret ábrázol, ahol gyepes, elkerített gimnasztikatermek, vízpartot kísérő, felfedezésre váró természetes övezetek, és az utcai játszóterületek határtalanul színes világát tárja a szemlélők elé. Függetlenül attól, hogy a valós művészi szándék jelen esetben mit takar, mindenesetre egészen biztos, hogy egy olyan idealizált, élettel teli valóságot fest le, mely akár napjaink szabadtér-, vagy játszótér- fejlesztési projektjeinek is áhított végeredménye lenne.

Az egyedi játszótérek tervezése felé először, az 1930-as években a japán-amerikai származású Isamu Noguchi tett lépést. A hagyományos játszótérek használati módja a gyerekek számára

általában nyilvánvaló, s többnyire egy adott típusú aktivitásra, mozgásra invitálnak (mint például mászás, csúszás, függeszkedés), korosztályok szerint elkülönítve. Ezzel szemben Noguchi, mint szobrász, és tájépítész tervező, fantáziadús, kreatív, művészi érzékkel formált terekben gondolkozott, amivel új perspektíva előtt nyitott utat. Terveinek makettezésére különös hangsúlyt helyezett, melyben előnyére szolgált gyakornokként ácsműhelyben szerzett tapasztalata, ahol a felületek finom kezelését magas szinten elsajátította. Munkáit gyakran az „együttélés a környezettel” vagy a „tájszobrászat” jelzőkkel illette, és végeredményben olyan innovatív terek alkotását tűzte ki célul, melyek minden korosztály számára változatos, jól használható környezetet biztosít. (kép 1.) (PAISEA, 2012)

kép. 1. Isamu Noguchi és a 'Contoured playground' makettje. **kép. 2.** Park Komodo No Kuni- Noguchi egyetlen megvalósult munkája, föld modulációkkal, dombokkal és vízjátékokkal **kép. 3.** A 'Play Mountain' vázlatai, 1933, építészeti és szobrászati mű fúziója gyerekek számára. **kép. 4.** 'Slide Mantra'-művészet és funkcionalitás egyben, 1966.

A zárt, fallal körülvett játszóterek helyett, Noguchi, játszókertek kialakítását népszerűsítette, melyben a terepplasztikák és a művészi eszközök ötvözésével, esztétikus, ugyanakkor a hétköznapi életben jól használható tereket formálását tűzte ki célul. Egyik leghíresebb munkája, az úgynevezett „Contoured Playground” (= „Körberajzolt Játszótér”) New Yorkban, mely föld modulációk, és hajlított felületek együtteséből áll, válaszolva a „szuper biztonságos” játszóterek háttérében álló szabályozásokra, tervezési korlátokra, melyek egyre nagyobb szerepet kaptak (és kapnak ma is) a baleset-megelőzés érdekében. (kép 2-3.)

A változatos terepformálás mellett előszeretettel alkalmazta a vízjátékokat, illetve ezeket kombinálta mászásra, csúszásra (kép 4.), vagy egyéb aktív mozgásra inspiráló elemekkel. Noguchi igyekezett a gyerekeket képzelőerejük használatára késztetni, és minél nagyobb közönséget meggyőzni gondolkozásmódjáról, ötleteiről, a mellett hogy innovatív oktatási programokat is támogatott. Habár, munkáinak jelentős része életideje alatt nem valósulhatott meg gazdasági-, vagy politikai okok miatt (II. világháború) (LANDSCAPEONLINE, 2013.05.12.), mindenestre szakmai

tevékenységére és felfedezései miatt nem csak az egyedi játszóterek történelmének legkorábbi, kiemelkedő alakjaként méltathatunk, hanem egyben az első olyan tervező is, aki a felületeket, és terepformákat az extrém sportterületek alakításához hasonló érzékenységgel kezelte.

kép. 5. Játszótér 1959-ből, tervező: Trachsel. **kép. 6.** Szoborszerű játszóelemek a 60-as évekből.

kép.7. Multifunkcionális óriás csúszda a Teppozu játszótéren, tervező: Kuro Kaneko

Noguchi irányvonalát a svájci Alfred Trachsel folytatta, akihez a 'kalandjátszóterek' tervezése kötődik, melyet elődjéhez hasonlóan, művészi igényességgel alakított, szem előtt tartva azt az alapelvet is, mi szerint nem csak a kisebb gyerekeknek, de a tinédzserek és fiatalok számára is fontos kreatív, vonzó játszóterületeket biztosítani, tovább bővítve ezzel a térhasználók körét. (kép 5-6.) A szabadterek megformálásában fő hívószavaira: a 'közösség' illetve a 'közösségi centrum' kifejezésekre támaszkodott, és ebből kiindulva új funkciókat, elemeket integrált a játszófelületekbe, mint közösségi építmények, játszóházak, pancsoló-gázló medencék, közösségi rajztáblák, vagy színházak. Az 1970-es években nemzetközi szinten, több országban is követték a Trachsel által képviselt tervezői módszert, mint például Kuro Kaneko, aki Tokyo egy városi közparkjába multifunkcionális csúszdát tervezett. (kép 7.) (PLAYSCAPES/1, 2013.05.21.)

Noguchi és Trachsel filozófiája az egyedi játszóterek tervezését két különböző nézőpontból világítja meg. Míg Noguchi a kreatív mérnök hozzáállását tanúsította a terepformák művészi kezelésével, addig Trachsel a társadalmi oldalra tette a hangsúlyt, ösztönözve a különböző korosztályok közötti interakciót, a közösségi élet felpezsdítésével. Történeti jelentőségükön túl, ezen irányok, egyben kijelölik azt a két legfontosabb területet, melyek az extrém sportok integrációja szempontjából is alapvetőek, ezért a megfelelő tervezői hozzáállás érdekében, a gyökerek ismerete elengedhetetlen.

Szakirodalmi háttér

Összevetve az egyedi játszótereket, az extrém sportokkal elmondható, hogy a rendelkezésre álló szakirodalom még szűkebb választékot kínál. Az információ, és tudásanyag beszerzésének legjobb módja a kortárs megvalósult példák, tervek áttekintése, melybe fotókkal, rajzokkal illusztrált

látványos albumok adnak betekintést nemzetközi szinten. Erre jó példa, Carles Broto 2012-ben publikált 'Játszóterek' című könyve, melyben közel száz egyedi játszótér bemutatására került sor, valamint a napjainkban elérhető források közül ez ad legrészletesebb tájékoztatást a tervezéssel kapcsolatos háttérismeretekről is. (BROTO, 2012)

Tájépítészeti folyóiratok egyes cikkei szintén releváns háttéranyaggal szolgálnak a témában, melyek az innovatív játszóterekről kezdeményeznek vitákat. A spanyol 'Paisea' egyik 2012-es lapszáma kifejezetten a játszóterek témáját dolgozta fel, melyben a 'Játék ereje' ('Power of play') című cikk éppen napjaink játszótereinek problematikájával foglalkozik, és a sablonok követése helyett egy új, kreatív tervezési irányra hívja fel a figyelmet. (PAISEA, 2012) Hilderman Thomas Frank Cram, kanadai tájépítész, a manitobai kormány számára készített kutatást játszóterekkel kapcsolatban, 2011-ben. Munkájában a játszóterek aktuális helyzetét analizálja, illetve összegyűjtötte az innovatív játszóterek főbb ismertető jegyeit, mint a képzelőerő, oktatási szándék, gyógyászati érték, kulturális örökség, kreativitás, a kor és aktivitás összefüggései, a környezeti integráció, és a multifunkcionális használat. (HILDERMAN, 2011)

A hazai források többnyire az általános játszótér tervezési alapelvekkel foglalkoznak, melyek a Corvinus Egyetem tájépítész hallgatóinak kutatási munkáiból születtek az elmúlt ötven évben. A jelenlegi budapesti játszóterekről Gacs Tina Nóra 2010-ben készített, analízisekkel, elemzésekkel alátámasztott szakdolgozata ad képet, viszont kifejezetten egyedi játszóterek tervezésével, és az integrációs fejlesztési lehetőségek feltárásával kapcsolatban még nem készült egyetlen munka sem.

2.2. Résztvevők

Köztereink eredményességének egyik mutatója az aktív térhasználók jelenléte, akik élettel, dinamizmussal töltik meg a szabadtereket, csakúgy, mint játszóterek, vagy extrém sportterületek esetében. A résztvevő térhasználók összetételének, véleményének, attitűdjének megismerése a kutatások elengedhetetlen részét képezi, hiszen a tervezés célja az igényekkel összehangolt, jól funkcionáló terek kialakítása. A továbbiakban az extrém sportok, és az egyedi játszóterek érintett résztvevőinek vizsgálatára, a különbségek és hasonlóságok felmérése útján került sor, három alapvető kérdéskörben választ adva.

Ki?

Az extrém sportok gyakorlásában résztvevő korosztályt vizsgálva, igen széles lefedettséget állapíthatunk meg, mi szerint már 6 éves kortól akár 50-60 éves korig terjed az aktív résztvevők

csoportja, azonban a domináns réteget továbbra is a 10-22 éves korosztály képviseli. Az 5 éves kort meg nem haladó, vagy a 60 éve feletti korosztály az, akikkel jelen esetben nem kell számolni, hiszen a sportág gyakorlásában nem jellemző aktivitásuk. Az egyedi, multifunkcionális játszóterületek ehhez képest jóval változatosabb korosztály lefedésére is alkalmasak lehetnek, a rugalmas tervezői hozzáállásnak köszönhetően, a fiatalok, tinédzserek éppúgy megtalálják számításaikat, mint a kisebbeket kísérő felnőtt korosztály. A résztvevők szűk keresztmetszetét vizsgálva azonban megállapíthatjuk, hogy legkevésbé a 12-22 éves korosztály számára állnak rendelkezésre változatos, igényeik szerint alakított szabadterek.

Mikor?

Egy másik fontos faktor az idő, mint az ember napi munkamenetének, időbeosztásának alapegysége, mely szignifikánsan befolyásolja a köztérhasználatok intenzitását. A legsűrűbb, és legkevésbé zsúfolt periódusok megállapításához a helyszíni felmérések adatai szolgáltatnak információt. E szerint, a gördeszkapályák esetében a legintenzívebb időszakot a hétvégi, késő délutáni-esti órák jelentetik 19 és 21 óra között a nyári időszakban, azonban az úgynevezett városi 'skate spot'-ok (gördeszkázása használt közterek pontszerű megjelölése), főként a gyalogos átmenő forgalom megszűnésével kelnek igazán életre, este 21 óra után. Az iskolai oktatás miatt, érthető okokból a délelőtti 9-11 óra közötti, és az ebédidőt lefedő időtartam alatt legkevésbé jellemző aktív térhasználat a fiatalok részéről, viszont ezzel egyidejűleg a játszóterek használata a kisebb korosztály körében a leggyakoribb.

Mit?

Legyen szó extrém sportokról, vagy egyedi játszóterületekről, mindeket esetben a résztvevőket aktív, és passzív térhasználókra bontva definiálhatjuk, akik eltérő szereppel, szándékkal, viselkedéssel rendelkeznek. Aktív résztvevőként kell értelmezni azokat a térhasználókat, akik az adott helyszínen mozgással, helyváltoztatással járó tevékenységet végeznek, a sportág gyakorlásában aktívan részt vesznek, játszanak. Ezzel szemben a passzív résztvevők, bár az aktív térhasználókkal egyidejűleg jelen vannak, azonban helyhez kötöttek, inkább kommunikációs partnerek, így a pihenő, kísérő, vagy nézőközönség szerepét töltik be. Természetesen a két csoport tagjainak szerepváltása akár egyik pillanatról a másikra is megtörténhet, azaz nem statikus állapotokat determinál a résztvevők személyében.

Összességében megállapítható a korosztályok, és a térhasználat időbeni eloszlásából, hogy a szabadter használata nem egyenletes képet mutat egy-egy nap, vagy hét folyamán, amit ráadásul az időjárási körülmények is befolyásolnak. Ebből adódóan előfordul, hogy néha alig találni egy embert

a helyszínen, máskor pedig a különböző korosztályok aktív, és passzív résztvevőitől hangos, akik egyidejűleg élvezik a kínált rekreációs lehetőséget.

Interakciók

Az érintett személyekkel való kapcsolatfelvétel, alapvető feltétele annak, hogy a jövőben kialakítandó szabadter, valóban az igényeknek megfelelően valósuljon meg. Jelen esetben az ilyen jellegű kommunikáció egységes, előre gyártott kérdőív, és személyes interjú formájában történt, mely során egy gördeszka, longboard extrém sportokat űző, és egyben gördeszka készítő szakember fejtette ki véleményét a felvetett témákban. (RAFA, 2013) Elmondása szerint a trükkök gyakorlására legalkalmasabb területek a speciálisan e célra tervezett gördeszkaparkok, ahol a játék minden korosztály, és tudásszint számára elérhető kezdőtől a professzionálisig. (melléklet 2.) Azonban itt meg kell jegyezni, hogy ezen a ponton az extrém sportok gyakorlóinak véleménye gyakran eltér, hiszen egyéb felmérések szerint, a megkérdezettek adott szegmensének preferenciája kifejezetten az urbánus, szabadtéri környezetre irányul. (WOOLLEY, JOHNS, 2001)

Nemzetközi szinten 40-50 fő válasza került feldolgozásra. (melléklet 3.) Annak ellenére, hogy ez a mintavétel a társadalom összetételére nézve igen szűkös, hiszen elsősorban a 20-30 éves korosztály körében adódott lehetőség a felmérések elkészítésére, mégis képet ad arról, hogy a fiatalok, aki általában legrugalmasabbak, legnyitottabbak az újdonságok felé, hogyan vélekednek a közterületekről, játszóterekről, és az extrém sportok megjelenési formáiról. A kapott eredmények szerint a közterek, játszóterek kialakításában a kreativitás, helyi identitás hiánya, a sematikusság jelenik meg gyakran, továbbá célszerűnek tartanák a több zöldterület, ülőfelület, és görpálya kivitelezését, csökkentve ez által a közterületek terheltségét, és az ebből adódó zavaró jelenségeket.

2.3. Tájépítészeti kapcsolódási pontok

Miért foglalkozhatunk egy időben az extrém sportok, és az egyedi játszófelületek témájával, illetve milyen kapcsolódási pontok adnak okot arra, hogy a két területet együtt kezeljük? A következőkben szeretnék rávilágítani azokra az összefüggésekre, melyek segítségével megállapítható, hogy tájépítészeti, és urbánus tervezési szempontból az extrém sportok, és az egyedi játszófelületek között milyen különbségek, és hasonlóságok fedezhetők fel. (táblázat 1.)

	Extrém sportok	Egyedi játszóterek
Jellemzők	Szabadtéri rekreációs terület	
	Megjelenés urbánus környezetben	
	Az urbánus táj speciális érzékelése	
	A térhasználók fedezik fel saját környezetüket, nem feltétlen igényelnek célorientáltan tervezett területet	
Igények	Burkolati minőségek szerepe	
	Terepjátékok	
	A térhasználati jelenség speciális kezelése	
Előnyök	Dinamizmussal, aktivitással töltik meg a tereket	
	Spontaneitás, kreativitás	
	A környezet felfedezésének élménye	
Veszélyek/ Problémák	Magasabb veszélyszint (mutatványok, járókelők, közlekedés)	Alacsonyabb veszélyszint (váratlan térhasználat, nem biztonságos anyaghasználat)
	Helytelen irány: az illegális köztérhasználat kockázatai, biztonság hiánya	Helytelen irány: sematikus, hagyományos játszóterek, túlbiztosított környezet
	Köztéri berendezések állapotának leromlása	-
	Kevés jó hazai példa	
	Kevés hazai, tájépítészeti vonatkozású kutatás	
Lehetőségek	Extrém sportfelületek integrációja	
	A közterek kedvezőtlen túlterheltségének csökkentése	
	A tizenévesek kültéri rekreációs lehetőségeinek növelése	
	Új tervezési alapelvek, kreatív dizájn	

táblázat 1. Extrém sportok, és egyedi játszófelületek tájépítészeti szempontú összefüggései (táblázat 1.)

A táblázat szerint jól látható, hogy a jellemzők, előfeltételek, igények, előnyök terén az extrém sportok és az egyedi játszófelületek között sok hasonlóság fedezhető fel, többségük az urbánus elemekkel, azok érzékelésével, a terepadottságokkal áll összefüggésben, ami lehetőséget ad a két téma egységes kezelésére, és térben kombinált megoldások kialakítására. Az extrém sportok közterületi megjelenése azonban sokkal több támadható pontot hordoz magában, melynél fogva a

problémakezelés is elengedhetetlen, ugyanakkor az egyedi játszóterületek potenciális fejlesztési területek lehetnek, az élhető, jól funkcionáló városi közterek kialakításának útján.

III. Szabadterek használatának osztályozása

A városi lakosság számára elengedhetetlen tudatos tervezéssel is hozzájárulni ahhoz, hogy valóban élhető, megfelelő zöldfelületi hálózattal rendelkező környezet álljon rendelkezésre, különös hangsúllyal a rekreációs lehetőségek minél színesebb palettájának kínálatával. Az egyes városrészek értékének meghatározásának, igen jelentős tényezői a különböző szabadterek, zöldfelületek mennyisége, sűrűsége, minősége, melyekre vonatkozóan szabályozási előírások segítik az ideális körülmények kialakulását és koordinálását. A zöldterületek sűrű városszövetbe integrálásával, kibonthatók azok a rekreációs lehetőségek is, melyek egy-egy zöldterületen belül helyet kaphatnak, mint akár az extrém sportok, vagy játszófelületek, amelyekre vonatkozóan szintén figyelembe kell venni a megfelelő eloszlás kialakítását, és adott időintervallumon belüli elérhetőséget. Azonban jelenleg, különösen az extrém sportterületek kialakításával kapcsolatban nincs olyan szabályozás, mely instrukciókkal szolgálna ezen a téren.

Hasonló elven vizsgálhatók a városi közterek is, hiszen a játék, extrém sportok számára ezek éppúgy integrációs lehetőségeket nyújtanak, ahogy az a későbbiek során, a valós térhasználati módokból is kiderül majd. Mivel a sportok, és játék spontán, random feltűnési formái, és környezetre gyakorolt hatásaik irányadóak az integrációs lehetőségeikre nézve is, ezért a továbbiakban ezzel kapcsolatos esettanulmányok elemzéséből következtetett osztályozási rendszer meghatározására szeretnék kitérni. Az így létrejövő öt nagy témakör-csoportot, és a hozzájuk tartozó alpontokat a rendelkezésre álló források kortárs példái szemléltetik, képet adva a fiatalok preferenciáiról, elsősorban az extrém sportok terén.

3.1. Dimenziók

Dimenziók segítségével definiálható kiterjedés, méret, elhelyezkedés vagy egy fizikai tér. Jelen esetben az extrém sportok városi struktúrába történő integrálásának is különféle dimenzióit határozhatjuk meg.

•Pont

A pont a legkisebb dimenzió, mely szó szerinti értelemben véve, térbeli kiterjedéssel nem rendelkezik, azonban jól jellemezhető adott közegben vizsgált térbeli eloszlással, sűrűségi intenzitással. Ide sorolhatók azok a játszóterületek, vagy úgynevezett 'skate spot'-ok, melyek feltűnését speciális, igényeiknek megfelelő köztéri elem megjelenése váltotta ki, mint például alacsony padok, ideálisan méretezett lépcsők, vagy gördeszkázásra, csúszásra használt, köztéri óriás szobrok. Elhelyezkedésüket tekintve, a településen belül pontszerűen jelennek meg köztereken, utcákon, parkokban, esetleg nagyobb kertek burkolattal ellátott területein, a környező funkciók jellegétől függetlenül.

kép. 8. Lépcsők a Virág Piac előtt. **pict. 9.** Alacsony padok a forgalmas Sans Estació csomópontnál. **kép. 10.** A Fórum különböző hajlásszögű terepakadályai. **kép. 11.** Korlát a Sant Marti metró megállónál.

Pl.: Számtalan jó példával szolgál e téren Barcelona városa, ahol a köztéri berendezési tárgyak paraméterei, a kortárs divatirányzatokkal, formavilággal összhangban, az extrém trükkök gyakorlására is kiváló elemeket biztosítanak. Ilyen alapon megemlíthetők, a sport gyakorlására használt lépcsők a barcelonai Virág Piac, vagy a Kortárs Művészeti Múzeum előtt, az alacsony gránit padok a Sans Estació közlekedési csomópontnál, a különböző hajlásszögű vágók a Fórumnál, vagy akár a Sant Marti megállónál található korlátok. Barcelonát nem véletlenül hívják a „gördeszkázás városának”. Ebben nagy szerepet játszik az egyes pontok optimális térbeli eloszlása, a településen belüli előnyös elhelyezkedés, a városmagi centralizáció, és az ebből adódó könnyű megközelíthetőség. (BARCELONASPOTS, 2013.06.10.)

Az internetes weboldalak kiváló kommunikációs felületet nyújtanak az extrém sportok gyakorlói számára, akik interaktív térképeken jelölik, és értékelik az általuk ismert 'skate spot'-okat, ezzel hozzájárulva egy internacionális, mindenki számára elérhető információs rendszer kiépítéséhez. Ilyen jól működő, kontinentális, vagy települési kereső opcióval is rendelkező honlapok:

USA: <http://www.iskatehere.com>

Australia: <http://www.skatespots.com.au/>

Barcelona: <http://barcelonaskatespots.wordpress.com>

New York: <http://www.nyskatespots.com>

Világméreteken: <http://www.how2skate.com>, www.worldskatespots.com

• Felület

Dimenzionális értelemben felületnek értelmezhetünk minden olyan területet, mely elsősorban a mérhető, kétdimenziós kiterjedése miatt kap kiemelt szerepet, jelen esetben az extrém sportok gyakorlása szempontjából. A felület legfontosabb jellemzői a vizsgált témát tekintve:

- **Burkolat típusa:** a gördeszka, görkorcsolya, longboard, roller kisméretű kerekeihez a minél simább, egyenletes felületű burkolatok biztosítanak gördülékeny használatot. (A rekreációs tevékenységek tervezett megjelenésekor, ugyanakkor a felületi minőségek biztonsági előírásaira is kiterjednek, kifejezetten a játszóterek esetében.)

Pl.: A közel másfél hektárnyi területű budapesti Hősök tere a mellett, hogy a város egyik turisztikai-kulturális centrumában található, olyan tükörsima, fehér dízsávokkal osztott felülettel rendelkezik, mely jelentős vonzótényezőnek számít az extrém sportok gyakorlása javára. (kép 12.) A jól használható, nagykiterjedésű síkfelületet, rendszeresen birtokba veszik sportoktatási céllal, például görkorcsolya oktatók is, ahogy az kiderül az internetes forrásokból. (kép 13-14.)

kép. 12. A budapesti Hősök terének tükörsima felülete, és mintázata. **kép. 13-14.** A városlakók gyakran használják gördeszkázásra, görkorcsolyázásra.

- **Terepadottságok:** a helyi mikro-topográfiai viszonyok lehetővé teszik a keréken guruló gördeszkákkal, görkorcsolyával, rollerrel való hatékony gyorsulást, és bizonyos trükkök bemutatását. Jelentheti egyszerűen azokat a rámpákat, rézsűket, melyeket egy-egy szintkülönbség legyőzése érdekében, mint műszaki megoldás helyeztek el, de gondolhatunk egyéb szabályos, vagy irreguláris, organikus terepalakulatokra is, melyeket eredetileg egyfajta dizájnelemként alkalmaztak.

Pl.: Annak ellenére, hogy a barcelonai kikötőben található Fórumot hold alakú térkövekkel burkolták, viszonylag nagyobb méretű burkolati hézagokkal, azonban a diverz topográfiai viszonyok, nagy magasságkülönbségek, hatalmas lejtők kiváló adottságokkal szolgálnak az extrém sportok gyakorlói számára, még a kevésbé előnyös burkolati minőség ellenére is. (kép 15.) (BARCELONASPOTS, 2013.06.10.)

kép. 15. A Barcelona Fórum az egykori Olimpiai Kikötő részét képezte. A különös téri élményt okozó, hatalmas vertikális rámpák kiváló terepadottságokkal szolgálnak az extrém sportok gyakorlása számára,

Az internetes források, blogok, az extrém sportokban aktívan résztvevők vélekedései, és környezetszemlélete egyértelműen bizonyítja, hogy a burkolati minőségek, közterek megfigyelése iránt igen kifinomult érzékekkel rendelkeznek. Valószínűleg ez is egy a sok magyarázat közül, ami miatt számukra a város nem más, mint egy „óriási játszótér”, ahol mindig megtalálják a számukra ideális játszóterületeket, legyen szó „skate spot”-okról, vagy olyan szilárd burkolatokról melyek lehetővé teszik, hogy a hétköznapi közlekedési cirkulációba is bekapcsolódjanak.

•Komplex tér

A ponszerű, és a felületi elemek kombinációjából felépülő komplex tér egy sokkal változatosabb, sokszínűbb, gyakorlásra alkalmas teret biztosít az extrém sportok számára. A térbeli kiterjedésen túl, vertikális elemekkel gazdagodik a szabadter, és így összességében környezetétől szinte függetleníthető, „önműködő” egységet képez használati módját tekintve. Itt megemlíthetők a gördeszkapályák, vagy a spontán használat által érintett terek, ahol a kiválóan egyenletes burkolati minőség mellett, egyéb berendezési tárgyak, mint padok, szegélyek, rézsűk, korlátok is okot adnak arra, hogy előbb utóbb a helyszín aktív „skate spot”-ként funkcionáljon. Komplex terek megjelenhetnek egy-egy park, köztér részeként, vagy akár tudatos tervezői szándékkal létrehozott gyakorló pályaként, szigetszerűen úszva a környező funkcióktól elválasztva, azoktól függetlenül.

Pl.: Hatalmas, terepbe simuló lépcső-komplexumok, egyenletes burkolt felületek, rámpák, szegélyek, töltések, és terepakadályok együttes megjelenése inspirálta a gördeszkázó aktivisták

megjelenését a manhattani South Bronx téren. (Grand Concourse, 161. utca) (kép 16-19.) Elhelyezkedését tekintve egy nemrégiben felújított, forgalmas városi köztérről kell beszélni, intenzív gépkocsi közlekedéssel határolva, és jelentős átmenő gyalogosforgalommal. A zajos környezet negatívumai ellenére, az extrém sportok gyakorlói a helyszín adottságait úgy értékelik, mint egy speciálisan számukra, urbánus elemekből kialakított görparkot. (MANHATTANSPOTS, 2013.06.12.)

kép. 16. A felújított köztér hamar ismert ‘skate spot’-tá vált, többek között az enyhe lejtésű terepbe simuló lépcsősor miatt. **kép.17-19.** A tér egyéb részletei arról árulkodnak, hogy az extrém sportok jelenléte nem újkeletű a helyszínen.

3.2. Tervezettségi szint

Az egyedi játszóterek és az extrém, sportterületek esetében egyaránt jellemző spontán térhasználat, és a résztvevők környezet iránt fogékonysága szerint a terek, azok tervezettségének szintje alapján is osztályozhatók. Ilyen szempontból három csoportot különíthetünk el:

• Nem tervezett

Ide sorolhatók azok a városi közterületek, melyeket nem rekreációs-, vagy extrém sportok gyakorlásának céljából alakítottak ki, eredetileg pihenő-, közlekedő-, vagy például várakozóhelyként funkcionálnának, mint utcák, terek, parkok. Azonban, ezek közül számos helyszín az extrém sportok gyakorlásához kiváló feltételeket biztosít, ezért idővel felfedezetté válnak a sportág képviselői által, gyakran konfliktushelyzetet generálva a környező funkciókkal, érintett személyekkel. Ugyanakkor az új funkció megjelenésének az árnyoldalon túl, pozitív hatásai sem hagyhatók figyelmen kívül, melynek kifejtésére egy másik típusú csoportosítson belül fog sor kerülni a későbbiekben.

Pl.: A manhattani Martin Luther King Gimnázium előtti fogadótér kubikus, színes fém planténerei egyben várakozó padokként is funkcionálnának, barátságos, dekoratív környezetet biztosítva az intézménybe érkező dolgozók, tanulók, és a vendégek számára. (kép 20-21.) Azonban, az így

kialakított környezet nem csak a célzott térhasználók-, de az extrém sportok gyakorlói számára is vonzó sajátosságokkal rendelkezik. A fényesen csillogó, lecsiszolt bútor-, és lépcsőélek olyan nemkívánatos, és nem tervezett használati módra utalnak (gördeszkázás), mely a tér minőségi állapotának gyors leromlásához vezetnek (kép 22.), és mint zajjal járó szabadidős tevékenység az intézményi tevékenységekkel került konfliktusba. Miután az iskola vezetősége büntetés kilátásba helyezésével lépett fel a gördeszkázók ellen, így a sporttevékenység űzésére kizárólag az iskolai tanítás, munkaidő vége utáni periódust javasolják egymásnak a „skate spot” értékelői. (kép 23.) (MANHATTANSPOTS/2, 2013.06.12.)

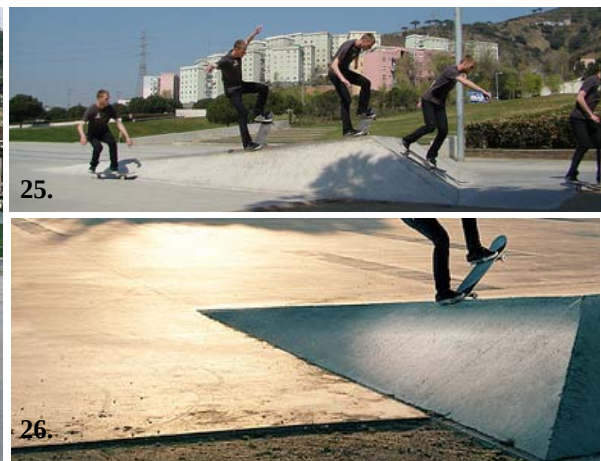
kép. 20-21. Iskola bejárat környezete, ülőfelületként is funkcionáló dekoratív növénykonténerekkel. **kép 22.** A kifényesedett, rongált kubusok jelentősen veszítettek vizuális és használati értékükből. **kép. 23.** A bejáratához vezető lépcsősor kedvezően alacsony fellépő magassága miatt, szintén a gördeszkázók célpontjává vált.

• Rugalmasan tervezett

Már évtizedekkel ez előtt felmerült olyan új tervezési irányzat, mely azt tűzte ki célul, hogy korosztálytól függetlenül, multifunkcionális, mindenki számára jól használható, élvezhető környezetet nyújtson, ahogy erről a történeti áttekintésben is szól volt. Lényegében a rugalmasan tervezett terek alapelvei is ezen nyugszanak, biztosítva mindenki számára a felfedezés lehetőségét, és a tetszőleges igénybevételi módot. A tényleges tervezői szándék- mint például játszófelület kialakítása- titokban tartásával a szabadterek olyan használati módjára nyílik lehetőség, melyben a térhasználók nem kapnak direkt útmutatásokat, így az inspiratív környezet az egyéni kreativitás számára szabad kezet ad. Közterek, parkok területébe integrálva különböző szerepet tölthetnek be, mint dekoratív, szimbolikus, sport, rekreáció, játék, pihenés, illetve ezek tetszőleges kombinációját. Ezzel rokonítható a 'playscape' angol szakkifejezés, mely játékos terepalakítással formált komplex tereket jelent, ahol a társadalmi interakciók serkentése, a „tervezés mindenkinek” elvén valósul meg.

Pl.: Gördeszkázók, mint kiváló gyakorlóhely emlegetik a barcelonai L9-es metró Can Zam megállójánál található közteret. A helyszín érdekessége, hogy annak ellenére, hogy nem

beszélhetünk gördeszkapályáról, mégis a helyszín olyan-, valószínűleg dizájn elemként elhelyezett terepformákat, akadályokat tartalmaz, melyeket az extrém sportok kedvelői is úgy értékelték, mint „egy darabka mini éden...úgy tűnik mintha csak épp gördeszkázásra tervezték volna”. Az egyszerű beton felületek a legjobb burkolati minőségükben jelennek meg, a különböző hajlásszögű rézsús felületek pedig jó lendületet adnak a trükkök bemutatásához. (kép 24-26.) (BARCELONASPOTS, 2013.06.12.)

kép. 24. A zöldfelületek szegélyezésének “gördeszka barát” megoldásai. **kép. 25-26.** Habár görpályáról nem beszélhetünk, ugyanakkor kérdéses, hogy az extrém trükkök gyakorlására kiválóan alkalmas beton elemek elhelyezése mögött milyen tervezői szándék húzódnhatott.

• Céltudatosan tervezett

A komplex terek harmadik típusa, amikor kifejezetten egy adott típusú térhasználatra, meghatározott célközönség számára készül egy szabadtér, olyan módon, hogy minden kötelezően előírt szabványnak pontosan megfelel, betartva a szükséges biztonsági követelményeket a tervezett funkcióval kapcsolatban, legyen az akár játszótér, vagy extrém sportpálya. Ez azonban továbbra sem zárja ki, hogy e téren ne lehetne megemlíteni például az egyedi játszófelületeket, hiszen a szabványosság kritériumai mellett, továbbra is megjelenhetnek olyan speciális játszóelemek, formák, dizájn, anyaghasználat, melyek az adott helyszínnek erős helyi identitást, egyedi arculatot nyújtanak. Megjelenésük leggyakoribb formája, hogy jól lehatárolható, közvetlen környezetüktől szinte függetlenül élő egységként jelennek meg, de a lehatároltságukat illetően a zárt, magas kerítéstől, a növénytelepítésen át, a teljesen nyílt terepig többféle megoldás is előfordul.

Pl.: A világ egyik legnagyobb szabadtéri görparkja a kínai Shanghaiban, New Jingwan városban épült, több mint 12 000 négyzetméteren. (kép 27.) A beruházás megvalósulását megelőző időszakban az extrém sportok nem örvendtek különösebben nagy népszerűségnek, azonban a hatalmas konstrukció kivitelezésével a helyzet teljesen megváltozott, és egy érdekes példáját szemlélteti annak, mikor a lakossági rekreáció irányát egy felsőbb vezetői döntés befolyásolja, és

nem az igények felmérése ad okot beavatkozásra, ugyanakkor a lakosság, érintettek pozitív reakciója révén az építkezés nagy sikert arat. A pálya terepakadályait Simon Oxenham tervezte, teljesen egyedi formálású medencékből, csövekből, ugratókból, szegélyekből, melyek a kezdőtől a haladó szintig mindenki számára ideális gyakorló pályát jelentenek. (kép 28-29.) A komplexum előnye, hogy nem csak a játékosok számára biztosít rekreációs lehetőséget, hiszen a nézők részére 1100 négyzetméternyi lelátó, az egyéb érdeklődési körű látogatók számára 7500 m² parkterület áll rendelkezésre. (ROLLERNEWS, 2013.06.12.)

kép. 27. Shanghai hatalmas extrém parkja, melyet versenyek céljára is használnak. **kép. 28-29.** A kezdő szinttől a haladóig, különböző nehézségű pályák teszik lehetővé az extrém sportok gyakorlását.

3.3. Funkcionalitás

Tekintettel arra, hogy jelen esetben a téma tárgykörét az extrém sportok, és az egyedi játszófelületek képezik, ezért a funkcionalitás szempontjából is kizárólag az ezekkel összefüggésben álló, elsősorban a 10-22 év közötti fiatalok rekreációs területeiről esik szó. A korábban vizsgált tájépítészeti kapcsolódási pontokkal összhangban látható, hogy az egyedi játszóterületek és az extrém sportterületek számos téren kimutatott hasonlóságai a kombinálhatóság opcióit is magában hordozza, amit sok jól működő példa is igazol. Egyes terek speciálisan extrém sportterületként kerülnek kialakításra, míg más esetekben ők fedezik fel, és formálják a környezetüket tetszésük szerint.

•Extrém sportterületek

Funkcionalitás szempontjából extrém sportterületként határozható meg minden olyan terület, ahol a gördeszkázás, görkorcsolyázás, BMX vagy roller használata kizárólagos, azaz a funkció egyéb térhasználati típussal nem keveredik. Az ilyen jellegű helyszínek kialakulása adódhat tudatos tervezői munkából (pl. görparkok), vagy egy eltérő, de már nem működő funkcionalitást teljes

mértékben felváltva, helyettesítve, ahol végeredményben az extrém sport célú hasznosítás legális tevékenységnek tudható be.

•Multifunkcionális területek

Általános értelemben véve, multifunkcionális térként nevezhetők meg azok a terek, ahol különböző térhasználati módok, funkciók, és gyakran különböző típusú térhasználók egy időben, és térben vannak jelen, mint aktív vagy passzív résztvevők. Jelen esetben ez a fogalom kizárólag azokra a területekre szűkítve jelenik meg, ahol az extrém sportok egyéb közterület használatba integrálódnak. A vegyes térhasználat alakulásának két szintje különíthető el:

- Illegális:** az extrém sportok gyakorlásának egyik legáltalánosabb városi, közterületi megjelenési formája, amikor mint nem kívánatos térhasználat jelenik meg, zavarva, konfliktushelyzetet generálva a rendeltetésszerű használattal szemben, legyen szó akár közlekedési csomópontok forgalmas gyalogos zónáiról, várakozó-pihenőhelyeiről, vagy eredetileg dekoratív szerepet betöltő terekről, tereptárgyokról, melyek állapota idő előtt leromlik. Ez esetben az úgynevezett multifunkcionális üzemelés, mint hátrányos tényező lép fel.
- Legális:** különböző célokra tervezett multifunkcionális területek, melyek magukban foglalják az extrém sportok gyakorlásának lehetőségét is legális úton. A játszó-, és extrém sportokat integráló kreatív megoldásokat sokszínű anyaghasználat, terepjátékok egészítik ki gyakran, inspiráló környezetet nyújtva a legváltozatosabb térhasználói körök számára.

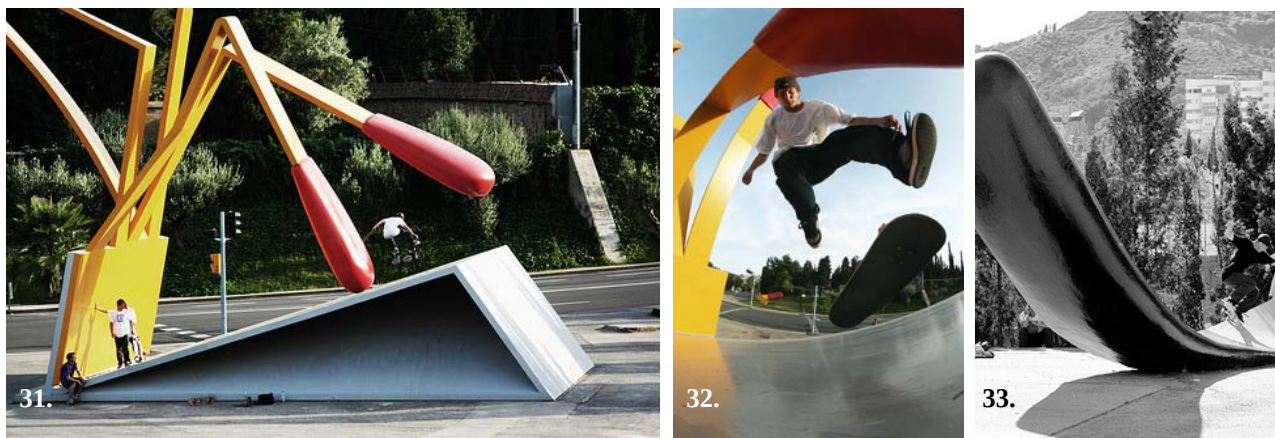
kép. 30. Gyerekre és fiatalok körében is népszerű multifunkcionális csúszdák a barcelonai Parc Diagonal-ban.

Pl.: A barcelonai Park Diagonal-ban olyan egyedi játszótér kialakítására került sor, mely során a térben szélesen hullámozó, fákkal kombinált, színes gumi- és fém felületek, izgalmas, karakteres, extrém sportok céljára is jól használható együttest

formálnak. Az interaktív webes blogok alapján (BARCELONSKATESPOTS, 2013.09.02.) napvilágra kerül az is, hogy a fiatalok számára külön örömet okoz, hogy a gyermekkori emlékeket idéző parkban, ahol egykor csúszdáztak, szaladgáltak a kialakított műdombokon, ma ugyanazon a szeretett helyszínen gördeszkázhatnak haverjaikkal.

3.4. Tematikus terek

Az ilyen típusú játékterek gyökerei szintén a történelmi háttérre vezethetők vissza, amikor tervezők a hagyományos („unalmas”) játszóterek helyett, az egyedséget igyekeztek hangsúlyozni a tervezés során. Másrészt, a kortárs szabadterek példáinak áttekintéséből világosan látszik, hogy világszerte számos országban kiviteleztek már olyan egyedi karakterű játszótereket, fiatalok számára kialakított rekreációs területeket, melyek a tájépítészeti eszközök használata mellett, művészi, képzőművészeti, építészeti dizájn elemekkel egészülnek ki, erősen meghatározva a „hely szellemét”, a helyi identitást. Az így kialakuló komplex, és gyakran multifunkcionális terek az újdonság erejével hatva hamar felfedezetté válnak, akár városi, vagy nagyobb városészi vonzáskörzet számára is, legyen szó extrém sportok céljára használható területről, játszófelületről, vagy ezek kombinációjáról. (BARCELONASPOTS, 2013.09.02.)

pict. 31-33. A barcelonai Montbaunál található szoborpark, egy igazán nagy élményt nyújtó, fotogén 'skate spot'.

Pl.: Egy nagyon különleges 'skate spot' fedezhető fel az észak barcelonai Montbau metrómegálló közelében, ahol valójában egy szoborpark található, attraktív, óriási méretű, a hely karakterét erősen meghatározó, szimbolikus elemekből, melyeket jelenleg extrém sport trükkök bemutatására, gyakorlására használnak a fiatalok. (kép 31-33.)

3.5. Közterekre gyakorolt hatás

• Hozzáadott érték

Az extrém 'skate spot'-ok, vagy az egyedi játszófelületek megjelenése a városi szabadtereket élettel, dinamizmussal töltik fel, miközben a résztvevő fiatalok a környezettel való kreatív együttélést reprezentálják. A városok egyes zónáiban rendszerint kialakulnak olyan izolált, funkcióvesztett területek, melyek az idő múlásával, fenntartás- felújítás hiányában egyre leromlottabb állapotba kerülnek, s ezzel párhuzamosan sok esetben a helyi közbiztonság is meggyengül. Pozitív fordulatot vehet azonban a degradálódott, lassan szlömösödő városrészek sorsa is, amennyiben például a leleményes helyi lakosság felfedezi a benne rejlő megújítási potenciált, minek következtében a helyszín újra térhasználókkal telik meg, és rendszeres jelenlétükkel egyben felügyeletet is biztosítanak a közbiztonság növelése javára. Az ilyen jellegű spontán helyszínfeltárások, később fejlesztési beruházások irányát is meghatározhatják.

Pl.: Az észak svédországi Lulea városában, nem messze a kikötőtől, egy óriási acélgyár működött. A gyártás leállításával, a hatalmas acél csövek, golyók évekig használaton kívüli állapotban rozsdásodtak a gyárterületen, és környezetében, míg a finn gördeszka játékos, és tájépítész mérnök, Janne Saario perspektívát nem látott terület extrém célú újrahasznosításában. A meglévő acélelemeket alkalmazva, azoknak új értelmezésével, más kontextusba helyezésével, egy nagy sikerű, minden korosztály számára vonzó rekreációs, extrém parkot alakított ki. (SAARIO, 2013) (kép 34-37.)

pict. 34-37. A 'Steel Park' (Acél Park) névadó, és egyben legkarakteresebb elemei az egykori acélgyárhoz tartoztak, ma azonban felújítva mint jól használható, látványos, és történetiséget is hordozó terepakadályok egy extrém pálya részeként.

•Értékcsökkenés

Ebben az esetben a 'skate spot'-ok elsősorban pontszerű, vagy felületi dimenzióban való megjelenéséről kell beszélni, melyek az urbánus városi tájba, mint nem kívánatos funkciók integrálódnak az adott helyzetben. Következésképpen, az utcabútorok, az eltérő terhelésre tervezett burkolatok állapota idő előtt leromlik az intenzív igénybevétel miatt, a felújítással járó többletköltségek miatt, anyagi terhet is okozva a helyi igazgatás számára. A töredezett, kicsiszolt, kifényesedett pad-, lépcső-, rámpa élek, mind az extrém sportok jelenlétére utalnak, melyek a közterületek állapotának jelentős használati-, és esztétikai érték-csökkenésére utalnak.

Pl.: Az 1998-as, extrém sportok és a városok viszonyát vizsgáló angliai kutatásban, a Scheffield belvárosában található 'Tudor Square', mint 'skate spot' az esettanulmányok egyikét képezte, ahol számos konfliktus adódott a gördeszkázók, a környező funkciók (Központi Könyvtár, Művészeti Galéria, bárók, üzletek) között. A teret, akkor nemrégiben újították fel, mely során exkluzív, drága díszburkolatot fektettek, terméskő, és beton felületekkel, melyek hamarosan az extrém sportok gyakorlóinak célpontjává váltak, játékra alkalmas felületi adottságaik miatt. Ennek eredményeképpen az utcabútorok szélei forgácsolódtak, töredezni kezdtek, a beton élek kifényesződtek, graffiti 'tag'-ek jelentek meg, melyeknek egy ilyen preferált, városképi szempontból kiemelt jelentőségű helyen egyáltalán nincs létjogosultsága sem az ilyen térhasználatnak, se az ehhez kötődő szubkulturális háttérnek. A rongálásokkal kapcsolatban a városi vezetés rengeteg negatív visszajelzést kapott helyiektől, melyre válaszul az extrém sportot teljes mértékben korlátozták, kitiltották a területről a helyi rendfenntartó erők közreműködésével. (WOOLLEY, JOHNS, 2001)

IV. Extrém sportterületek analízisei

A gördeszkázás gyakorlatának népszerűségében világméreteken kiemelkedik Kalifornia, a sportág szülőhelye, míg legnagyobb görparkok ma az Egyesült Államokban, Kínában, és Ausztráliában találhatók. Az európai országok közül Spanyolország játszik kiemelkedő szerepet az extrém sportok terén, melyet a világ tíz legjobb 'extrém' országa között tartanak számon, Barcelona- val az élen. Az extrém sportok gyakorlására használt területek karakterének, jellemzőinek megismerése érdekében összesen 20 közterületi helyszín vizsgálatát végeztem el három városban: elsősorban Valenciában, másodsorban Barcelonában, illetve egyetlen helyszín vizsgálatát hozva Sevilából. A kutatás elkészítésére ösztöndíjas tanulmányi félév részeként, egy

szabadon választott 'Projekt' keretein belül került sor, a Valenciái Műszaki Egyetemen (Universitat Politechnica de Valencia).

A vizsgált helyszínek:

Barcelona

1. Park Industrial, „Dragón de San Jorge”	(tematikus-szoborszerű)
/ Ipari park, „Szent György sárkánya” /	
2. Plaça de Joan Peiró /Joan Peiró tér /	(felület)
3. Sans Estació, Plaça dels Països Catalans	(komplex)
/Szentek Megállója, Katalán Országok Tere/	

Sevilla

4. Estación de Autobuses	(komplex)
/Autóbusz Végállomás, extrém pálya/	

Valencia

5. Calle Murillo /Murillo utca/ belső tér és elemei	(komplex)
6. Calle Pintor Domingo /Pintor Domingo utca/ padok	(pont)
7. Estación Norte /Északi Állomás/	(felület)
8. Institut Valencià d'Art Modern /Modern Művészetek Háza /	(pont)
9. Mercado Viejo /Öreg Piac Csarnok/ kikötő	(tematikus)
10. Palau de la Música /Zeneművészeti Palota/	(felület)
11. Parque Benicalap /Benicalap park /	(multifunkcionális)
12. Parque Turia, Pont de Octubre /Turia park, Október híd/	(multifunkcionális)
13. Parque Turia, Pont de Octubre	(komplex)
/ Turia park, Királyok hídja, extrém pálya /	
14. Parque Turia, Pont de Sant Joseph	(komplex)
/ Turia park, Szent József híd, extrém pálya /	
15. Paterna, Parque Rei Jaume	(komplex)
/ Jaume Király park, Paterna, extrém pálya /	
16. Paterna, Parque Rei Jaume	(felület)
/Jaume Király park, Paterna, görkorcsolya pálya/	
17. Puente de las Flores /Turia park, Virágok hídja/	(felület)
18. Plaza de Diputación Prov. de Valencia	(pont)
/Valencia Provincia Tanács tere, padok/	

19. Plaza Virgen /Szűz tér, burkolat és lépcsők/	(komplex)
20. Carrer de Pavia Valencia, tengerpart /Pavia utca/	(felület)

Bár az analízisek minden egyes helyszínnre elkészültek, azonban ezek közül szeretném kiemelni, és további elemzések alá vetni azt a hét példát, melyek a felmért helyszínek közül a legjobban szemléltetik az előző fejezetben tárgyalt osztályozási rendszer típusait, illetve amelyek a következő egységes vizsgálati metódus egy-egy faktorára nézve szignifikánsak:

1. Helyszín
2. Megfigyelés időpontja, napszak
3. Osztályba sorolás
4. Határok
5. Térhasználók kora
6. Térhasználati módok
7. Anyaghasználat
8. Speciális helyi karakter
9. Benyomás
10. Helyszínrajz vázlat, terepformák, és környező funkciók
11. Jelenlegi állapot
12. Felmerülő problémák

A továbbiakban, a 12 vizsgálati nézőpontból, az extrém sportok-, és egyedi játszófelületek integrációja szempontból legjelentősebb három fő pont tárgyalására kerül sor, a határoltság, terepformák, és a használói kör, a korábban említett hét, kiemelt városi helyszínnre vonatkozóan tanulmányozva. A határoltság módja, mértéke képet ad arról, hogy melyek a városi „mikro-környezetbe” integrálás általános formái, és a funkcionális egység zártságának szintjei a környező egyéb rendeltetésű területekhez képest. Az aktuális térhasználati mód meghatározásában jelentős szerepet játszanak a terepformák által kínált adottságok, és általában jól definiálják a helyszín karakterét, egyediségének fokát is. Mint ahogy arról már korábban is szó esett, az egyik kritikus korosztály a szabadterek tervezése szempontjából a fiataloké, akik számára igényeikre szabott rekreációs területek, a sportpályák világán túl, nem igazán létesülnek.

1. Calle Pintor Domingo, padok (point)- Valencia

kép. 38. 'Skate spot' egy lakótelepi háztömb sarkán. **kép. 39.** Az enyhe lejtésű terepcsatlakozások a gördeszka finom gyorsítását teszik lehetővé. **kép. 40-41.** Az ülőfelületek széleinek állapota nyilvánvalóan utal a térhasználat módjára.

Lakótelepek létesítésekor alapvetően épülnek hozzájuk tartozó játszóterek, sok esetben sportpályák is, azonban ha már az extrém sportokra szűkítjük a vizsgálat tárgyát, akkor viszonylag csekély a rendelkezésre álló „gyakorlóterep”. Ilyen környezetben található a valenciai Pintor Domingo utca sarkán, kortárs megfogalmazásban felújított kis köztér is, ami jó példát jelent arra az esetre, amikor a köztéri berendezési tárgyak, adnak okot egy extrém 'skate spot' kialakulására.

Helyzetét tekintve jól megközelíthető pontról beszélhetünk, melyet a környező négyemeletes lakóházaktól fákkal ültetett zöldsáv választ el, illetve két oldalról a közúti forgalom határolja. (kép 38.) Eredetileg a teresedés egy kisebb várakozó-, pihenő-, találkozó hely szerepét töltené be, mely nagyon enyhe szintkülönbségek révén támfal szerepét is betöltő, hosszan elnyúló ülőpadokat tartalmaz, és néhány ülőkockát. (kép 39.)

Ma már első ránézésre elég nehéz eldönteni, hogy valójában nem-e esetleg egy kisebb görpálya kialakításáról van-e szó, hiszen az ilyen irányú térhasználat nyomai elég erőteljesen mutatkoznak, a töredezett, kicsiszolt ülőfelületek, és a társadalmi szubkultúra apró vizuális jelei (fákra aggatott elhasznált cipők, stenciles rajzok) formájában. (kép 40-41.) E mellett a terület kellemetlen (állati vizelet) szagot áraszt, és közelről szemlélve a legkevésbé sem vonzó a rendeltetésszerű használat végett. A terület megfigyelésére a kor délelőtti órákban került sor, mely időpontban egyetlen lélek sem tartózkodott a területen (melléklet 4.), azonban a közösségi weboldalakon, mint látogatásra érdemes 'skate spot' tartják számon a fiatalok. (WORLDSPOTS, 2013.06.17.)

2. Palau de Música (felület)- Valencia

A hatalmas üveghomlokzattal rendelkező Zeneművészeti Palota, a hozzá tartozó nagyméretű szökőkutas díszmedencével, a Turia park egy emelkedett hangulatú pontját képezi. Ez a

kép. 42. A 'Palau de la Música' ('Zene Palota') épülete. **kép. 43.** Görkorcsolya oktatás felnőttek számára a palota előtti medence mentén. **kép. 44.** Görkorcsolya oktatás gyerekek részére a medence déli végében. **kép. 45-46.** Gördeszkázó, és rollerező gyerekek a medence északi részén levő enyhén süllyesztett terepen, melynek szép háttérrel ad az oszlopsor mögött feltűnő, híres Calatrava épület.

környezet azonban, nem csak egy dekoratív, turisztikailag kiemelt helyszínt képez a város zöldfelületi rendszerében, hanem a helyi lakosság is teljes mértékben birtokolja, élvezi a terület nyújtotta adottságokat. A késő délutáni, esti órákban, és különösen a hétvégéken valósággal életre kelnek a palota előtti, és a medence körüli teresedések, amikor korosztálytól függetlenül, családok, fiatalok, aktív vagy passzív résztvevőként töltik szabadidejüket. (kép 43-46.) (WORLDSPOTS, 2013.06.17.)

A Palota előtti terület valós térhasználatát, a Trachel, vagy Brueghel által ábrázolt, vagy megálmodott világot idézi fel, akik számára az ideális játszófelületeket az a környezet jelentette, melyben mindenki egyidejűleg képes kikapcsolódni, egy élettel teli, aktív, interakciókkal teli milióban. A helyi lakosok kerékpárokkal, rollerrel, gördeszkával vagy görkorcsolyával érkeznek akár nagy csapatokban, sőt szervezett extrém sportoktatás is rendszeresen zajlik.

A helyszín vonzereje a felületi kvalitásnak, és a terep enyhe lejtésének köszönhető, mely a medence két végénél egy-egy mélyedést alakít a környező tereppel való csatlakozás műszaki megoldásaként. (kép 44-46.) Annak ellenére, hogy a tájépítészeti eszköz alkalmazásának célja valójában egy vízelvezetési, tereprendezési problematika leküldése, ugyanakkor egyszerű, jól funkcionáló, extrém sportok gyakorlására kiválóan alkalmas terep kialakítására került sor ezzel, mely okot ad arra, hogy baráti társaságok kedvelt gyülekezőpontjává váljon. A finoman, szinte hézagmentesen rakott beton térkő burkolat, lehetőséget ad a felületen való könnyed, lendületes gurulás számára.

Jól látható, hogy működőképes, extrém sportok céljára is ideális játszófelületek kialakításához, nem feltétlenül szükséges nagyvonalú beruházást végezni. Ami igazán lényeges egyrészt a kedvező tájolás, mint jelen esetben a medence két végében, ahol sem az átmenő forgalmat nem zavarja, sem a helyi kulturális funkcióval nem kerül konfliktusba, a gyalogos úthálózati rendszer optimális nyomvonalának-, és sűrűségének köszönhetően.

Határoló elemek vizuális, és fizikai értelemben csak részlegesen választják le a területet a környezetétől, így alacsony ülőtámfal övezi a park magasabb terepszinten fekvő zöldfelületeitől, illetve a díszmedence két végében oszlopsoros pergola szerkezete keretezi a távolban feltűnő Calatrava híres épületeinek látványát. A geometrikus rendszerben elhelyezett pálmák a támfalak által határolt teret árnyalják, és kellemesen kondicionált környezetet biztosítanak a kísérő haverok, barátok, családtagok számára, csakúgy, mint a támfalak mögötti, piknikezésre használt zöldterületek. A gyalogos forgalom útját a térhasználat nem blokkolja, a párhuzamosan futó átmenő forgalomtól alacsony cserjesor határolja jelzés értékkel, a két funkcionális egység közötti átmenet törésmentes áthidalásával. Összességében elmondható, hogy a helyszín egy részlegesen határolt, könnyen megközelíthető, és izgalmas, érdekes vizuális kapcsolatokkal rendelkező terep. (melléklet 5.)

3. Sans Estació, Placa dels Paisos Catalans (komplex)- Barcelona

kép. 47-49. A Barcelona North, forgalmas közlekedési csomópont emblematikus elemeivé váltak azok az óriási pergolák, melyek könnyed szerkezetükkel ún. 'szendvics teret' alakítanak. **kép. 50-51.** Az egészen alacsony ülőpadok, és fém asztal-pad kombinációk gyakran válnak extrém sportok terepadakályaivá.

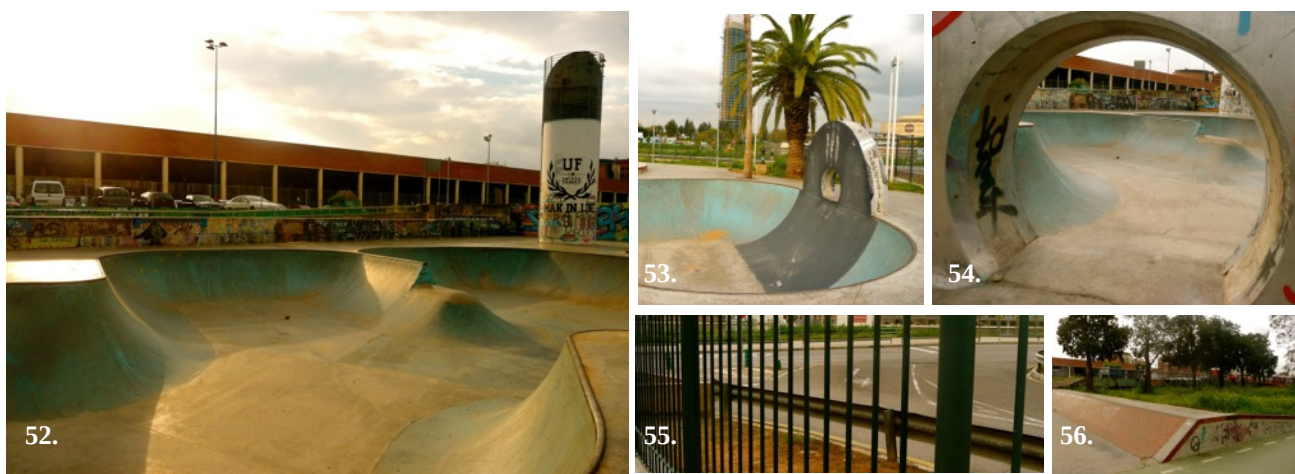
Forgalmas köztér, hangos közlekedési zaj, jelentős átmenő gyalogosforgalom jellemzik Barcelona legfrekvenciáltabb közlekedési csomópontjait, így a Szentek Megállóját is. Ez azonban nem készíti meg a hátrálásra az extrém sportok rajongóit, akik ezt a közteret is előszeretettel használják gördeszkázásra. Nem kell három percnél többet várakozni a téren, és egészen biztos, hogy egy gördeszkázó fiatal hamarosan feltűnik a színtéren, ha éppen senki nem gyakorol az adott pillanatban. (kép 47-49.)

A szóban forgó helyszín legkedvezőbb adottságai a sima, enyhén hullámzó felületi-, és terepadottságok, az alacsony gránit padok, a fa és fém kombinációjából készült padok, asztalok, lépcsők. (kép 50-41.) Bár nem kifejezetten alapfeltétel az ilyen jellegű elemek jelenléte, ugyanakkor mégis érdemes figyelni a nagyméretű árnyékoló pergolákra, melyek

befolyásolják a térélményt, növelve a helyszín intimitását a felső zárással, illetve védettséget nyújtva az időjárási körülményekkel szemben, mint kemény esőzések, vagy tűző napsütés ellen. Oldalirányban azonban teljes kerületében nyitott térről kell beszélni, melyet sem határoló elemek, sem zöldfelületek nem választanak el a környezetétől. Leginkább a „tér mindenkié” jelmonddal ragadható meg a gördeszkázó, extrém sportokat űző fiatalok attitűdje, akik a zavaró tényezők ellenére is rendszeresen igénybe veszik a forgalmas közlekedési zónában „szigetként” funkcionáló teret.

A forgalmilag kiemelt jelentőségű csomóponti helyzet miatt, a korosztályok, lakosság legváltozatosabb skálája fordul itt meg mint térhasználó, napszaktól függetlenül. A vizsgálat időpontjában, 20-25 éves fiatalok tűntek fel, akik a padokra helyezve poggyászukat gördeszkázni kezdtek a tér védettebb, gyalogos átmenő forgalommal közvetlenül nem zavart területén. Mások, mint gördeszkával közlekedő áthaladó gyalogosok, átlós irányban szeltek át a teret, fordulva néhány kört a kedvező lejtésvizszonnyal rendelkező nagy téren, manőverezve a járókelők periodikusan növekvő tömegén át. (melléklet 6.)

4. Estación de Autobuses, extrém park (komplex)- Seville

kép. 52-54. Sevilla extrém parkja, és a háttérben húzódó autóbusz végállomás épülete. **kép. 55.** A park, környezetétől kerítéssel elválasztva, minden oldalról gépkocsiforgalommal határolva. **kép. 56.** A parkon belül található zöldfelületi egységeket gördeszkázható peremekkel, szegélyekkel látták el, ami növeli a hosszabbtávú fenntarthatóság esélyeit.

Spanyolország negyedik legnagyobb városa, az ország déli régiójában, Andalúziában található, ahol a nyarak rendszerint forróak, azonban az év nagyobb részében kiegyenlített tavaszi időjárás jellemző, ami kedvez a szabadtéri tartózkodás, így az extrém sportok gyakorlása számára is. Habár, ezen a vidéken általában véve kevesebb extrém sportpálya épül, mint északon, azonban még így is található néhány tanulmányozásra érdemes példa, mint a következőkben tárgyalt sevillai buszvégállomás melletti görpálya. (kép 52-54.) A helyszínválasztás elsősorban az

elhelyezkedés módja indokolja, mivel az egyéb esetekhez képest az izoláltság kiemelten magas szintjét mutatja a környező funkciókkal szemben, ami a helyszínt kissé barátságtalan színekben tünteti fel. Az extrém sportok kizárólagos gyakorlására tervezett helyszín, közvetlenül definiálja a térhasználói körét, a multifunkcionalitás, rugalmasság leghalványabb jelei nélkül.

Az extrém pálya a belső városmag nyugati peremén fekszik, a Guadalquivir folyó, és a központi buszvégállomás, és buszgarázs együttese közé szorítva, közúti közlekedéssel határolva három oldalról. A terület semmilyen szinten nem kommunikál egyéb zöldterületekkel, parkokkal, csupán egyetlen gyalogátkelő köti a folyó menti gyalogos sétányhoz a terület főbejáratát, ami igen kevés megközelíthetőségi szempontból. Éppen ebből kifolyólag alakulnak ki áttapósások a környező gyepes járdaszigetekeken, illetve ami még veszélyesebb, hogy a belváros felől érkezők gyakran a buszgarázs bejárata előtt, a nehézgépjárművek közlekedési útvonalát átszelve érkeznek a helyszínre, megrongált szalagkorláton, és kerítéselemeken keresztül.

Eléri a három méteres magasságot is a kerítés mely a görpályát határozottan elválasztja környezetétől, hangsúlyozva a speciális funkciókört meghatározó terület szerepét, a nézelődő látogatók, gyalogosok távoltagezésának szándékát. Továbbá, hátrányt jelent, hogy a pálya területét a buszpályaudvar gépkocsi behatója kettészeli, ami a forgalomban résztvevők, és a játékosok szempontjából sem kedvező. Az elhelyezkedés szempontjából sajnos ez esetben csak egyetlen előnyös pont emelhető ki, a folyópart közelségéből adódó kellemes klimatikus viszonyok, és a kilátás által nyújtott vizuális élmény.

A játékhoz szükséges terepformákat előre gyártott beton elemek biztosítják, mint medence, rámpák, korlátok, boxok, sőt még a zöldfelületek szegélyei is olyan módon kerültek kialakításra, hogy szélei, oldalai rámpaként, vagy épp enyhe lejtéssel csatlakozó, trükkök gyakorlására alkalmas felületként viselkedik, (kép 56.) ahogy arra számtalan példa található Barcelonában is, üdvözölve az ilyen jellegű sporttevékenységek feltűnését. A földalatti metró hengeres, oszlopszerű szellőzője, mint hangsúlyos, a „hely szellemét” meghatározó elem jelenik meg, melyet graffiti falként használnak a fiatalok. A terület egészének előre gyártott beton burkolata enyhén lejt, s a folyó irányába egy szélesebb rámpával csatlakozik a mélyebb fekvésű területhez. A burkolati felfestések, a pályán belüli biztonságos közlekedéshez járulnak hozzá, mely különösen az eltérő méretű, típusú eszközhasználat szempontjából jelentős, mint BMX, görkorcsolya, vagy gördeszka, az ütközések elkerülése végett.

A terület megfigyelésére két napszakban is sor került, egyszer 21:00 órakor, mely a naplemente előtti csúcsforgalmat mutatta, a főként 14-25 éves korosztályhoz tartozó résztvevők, fiatalok tömege élt a

helyszín nyújtotta rekreációs lehetőségekkel, aktív vagy passzív résztvevőként. Ezzel szemben a reggeli periódusban, 9:30 körül, mindössze egyetlen körkorcsolyázó huszonéves fiatal jelent meg. (melléklet 7.)

5. Parque Turia, Pont de Octubre (multifunkcionális)- Valencia

kép. 57-59. A pálya sarokpontjain elhelyezett piros színű építmények jó kontrasztot adnak a gyepfelülettel, és játékosan ablakot nyitnak a környezetre. **kép. 60-61.** A hullámzó betonfelület szalagként fut körbe a területen, inspiratív játszóterületet nyújtva a gyerekek, és fiatal gördeszkások számára egyaránt. Jelenlegi állapotában láthatólag felújítást, újrafestést igényelne. **kép. 62.** A színes acélcsövekből formált mászó-szobor a tér központi szervező eleme.

A várost kettészelő, egykori Turia folyó medrében kialakított parkrendszer északi szakaszán, az Október híd közelében található az a multifunkcionális játszótér, melybe extrém sportok gyakorlásának lehetőségét nagyon finom, könnyed megoldással integrálták. Központi elemként két egyedi tervezésű, geometrikus játszó-mászó konstrukció jelenik meg, melyeket egy-egy félkörívben kiépített, összességében egész kört leíró, enyhe, majd egyre meredekebbé váló rámpákkal kombinált betonsétány keretez (kép 60-61.), sarokpontjain megemelt pavilonokkal. (kép 57-59.) Bár nem kifejezetten extrém pályáról van szó, azonban a helyszíni adottságok ilyen jellegű hasznosítást is lehetővé tesznek, a mellett hogy gyerekek futópályaként, vagy kerékpározás céljából is igénybe veszik. A fém, és fa szerkezetű, gumiburkolattal ellátott, szoborszerű komplexum, találkozási pontként is funkcionál, ugyanakkor a fiatalok, gyerekek számára vonzó, kapaszkodó, ülőhely is egyben, sokkal inkább, mint a hagyományos köztéri padok. (kép 62.)

A terület szinte teljesen nyitott, csupán néhány fa határolja egyetlen oldalról, illetve a park egyik másodrendű sétánya, mely ezt a funkcionális egységet két részre bontja. A közvetlen környezet funkciói teljes mértékben illeszkednek a multifunkcionális területhez, hiszen görkorcsolya pálya, kültéri fitness berendezések, és sakk-pihenő található mellette. A nyitottság kedvez a gördeszkások azon szokásának is, mi szerint a köztereken való átközlekedésük során, gyakran egy-egy pillanatra kissé letérve útkijáratról, tesznek egy kört a számukra ideális adottságokkal, hívogató terep-, és

burkolati viszonyokkal rendelkező útszakaszon, vagy téren, még ha hosszabb ideig nem is tartózkodnak a helyszínen, tovább folytatva útjukat. Továbbá a térhasználat napszakonként eloszlása itt is jól elkülöníthető periódusokra oszlik, napközben inkább gyerekek, míg a késő délutánokon a huszonévesek találkozóhelye. (melléklet 8.)

6. Industrial Park, “Dragon of St. George” (tematikus-szoborszerű)- Barcelona

kép. 63-67. A lépcsőkkel, meredek rézsúkkal kombimált óriási sárkány szobor, már messziről feltűnően kijelöli az Industrial Park bejáratát.

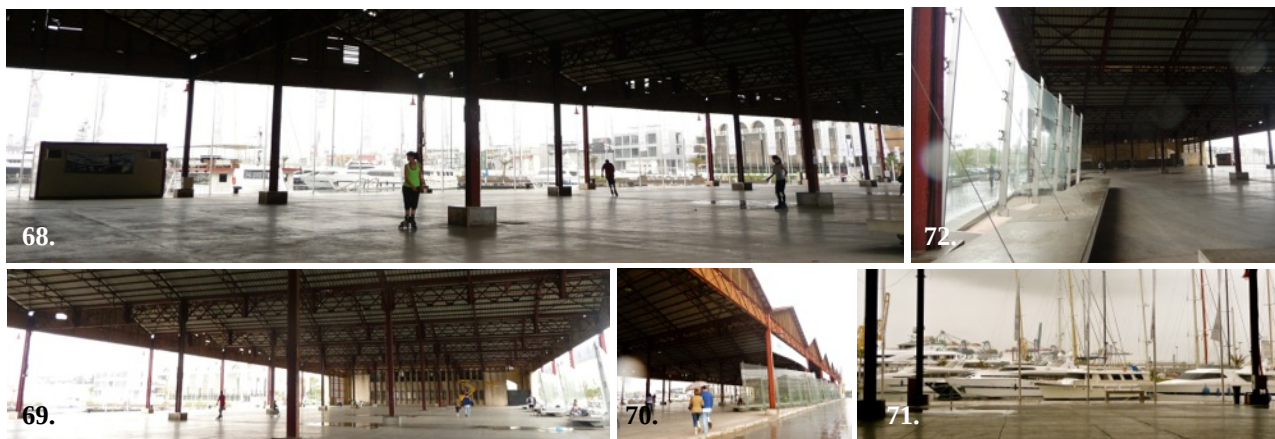
Gigantikus méretű fém szobor áll a barcelonai Ipari park (Parc Industrial) északnyugati bejáratánál, az egykori textilgyár helyén, a Szentek Megállója (Sans Estació) forgalmas közlekedési csomópont tözsomszédságában. A nehezen kivehető, de valójában sárkányt formázó szobor, hatalmas méreteivel magasodik környezete fölé, a park egyébként is legmagasabb pontján, mi által egyfajta szimbolikus, a „hely szellemét” meghatározó elemmé vált, mely nagy távolságból is jól észlelhető, mint kapu helyzetű konstrukció.

A furcsa, szokatlan látvány, az embereket megállásra, közelebbről való szemlélésre, valami újdonság, különlegesség felfedezésére készíti. (kép 63-67.) A kedvező terepadottságokat maga a szobor, annak bizonyos részletei tartalmazzák, mint a 2.5 méter széles viszonylag meredek lejtésű, kanyarodó rámpák, melyek használati módjáról árulkodnak a kifényesedett fémfelületek. Határoltság szempontjából a teljesen nyitott kategóriába sorolható, mivel nincsenek határoló falak, de még növénykiültetés, vagy egyéb vizuális, fizikai akadály sincs a szobor és a környező gyalogjárdákon elhaladó járókelők között. A beton burkolati minőség a könnyű gyalogos, és az extrém sportágak közlekedő eszközeivel történő gördülékeny megközelítést is lehetővé teszi. (melléklet 9.)

A felmérés elkészítésének időpontjában 16-22 év közötti fiatalok tartózkodtak a helyszínen délelőtt 11 óra táján, a szobor rámpáin gördeszkával csúszkálva. Az extrém sportok, egyedi játszófelületek

értékelése viszonylatában a tematikus-szoborszerű kategóriába sorolható, habár használati jellegét tekintve multifunkcionális területként is említhető, hiszen a gyerekek körében, mint a város legjobb csúszdája ismert (BARCELONASIGHTS, 2013.07.03.), ugyanakkor az extrém sportok gyakorlóit, kiváló „skate spot” -ként értékeli. (BARCELONASPOTS, 2013.07.03.)

7. Harbor, Mercado Viejo (tematikus)- Valencia

kép. 68. Az egykori piactér belső terét épp görkorcsolyázók használják, az erre alkalmas tükörsima burkolati minőségéből adódóan. **kép. 69-70.** A tetőszerkezet még esős időben is jól használható teret biztosít. **kép. 71.** A tartószerkezeti pillérek esztétikus látványt kereteznek a kikötő irányába. **kép. 72.** A parkoló felőli szakaszon ülőfelületek teszik komfortossá a térhasználatot.

A valenciai kikötő mentén sétálva fedezhető fel az az óriási, fémszerkezetű csarnoképület, mely sok évvel ezelőtt a város piaccsarnokaként funkcionált, a távolsági kereskedelmi kapcsolatokat bonyolító tengerparti zónában. Napjainkban, az épület üresen áll, talán felújítási munkákra várakozva, erősen leromlott állapotban, ugyanakkor a városlakók extrém pályaként fedezték fel maguk számára, újradefiniálva a csarnok funkcionális szerepét, helyi identitását. A szerkezet, és környezetének adottságai olyan kedvező paraméterekkel rendelkeznek, mint a sík, szinte tükörsima betonfelület, a mellette található parkoló, és gyalogos sétán, kerékpárút miatti könnyű megközelíthetőség, akár a tengerpart, vagy a belváros felől. (kép 65.)

A tetőszerkezet, és a város felőli oldalon lévő, átlátszó tartópanelek miatt szél, és esővédett belső csarnoktér alakulhatott ki, melyből adódóan a helyi lakosok, családok, fiatalok akár kevésbé jó időjárási körülmények között is előszeretettel keresik fel a helyszínt, akár gépkocsival érkezve is, ahogy az épp a helyszíni vizsgálat alatt megfigyelhető volt. Kerékpárral, BMX-szel, görkorcsolyával egyaránt élvezetesen használható tér, trükkök, mutatványok gyakorlására bőséges, akadály nélküli szabad teret biztosít. (kép 66-67.)

A csarnok két rövidebb oldalának homlokzata teljesen zárt, a korábban említett város felőli oldalon részben panelekkel határolt, míg a tenger felőli oldal nyitottságából adódóan a szerkezet

tartóoszlopai között a hajókikötő látványa, szélesvásznú poszterként jelenik meg, kellemes látványt kölcsönözve. (kép 68.) A helyszíni felmérés időpontjában, délelőtt 11:00 órakor, családok érkeztek kocsival, látszólag kifejezetten célorientáltan, a játékhoz szükséges felszerelésekkel, görkorcsolyákkal, kerékpárokkal, a legváltozatosabb korosztályokat képviselve (főleg 10-35 év között). Mint aktív gyakorló, illetve passzív szemlélődő, kísérő látogatók, csatlakoztak az éppen már helyszínen gyakorló 20-25 éves fiatalokhoz. A panelek menti széles kőpadok a passzív térhasználók pihenőhelyei, de a személyes holmik, felszerelések elhelyezésére, és a lábbelik játékra alkalmas görkorcsolyára váltására is használt. (melléklet 10.)

V. Tervezési útmutató alapelvei

Miért is fontos vizsgálni az extrém sportterületeket a dolgozat témáját illető integrációval összefüggésben? A helyszíni felmérésekből kiderült, hogy a fiatalok, és főként a 10-25 év közöttiek számára készül legkevésbé, célzottan, igényeikre reagáló szabadtér, ahol teljes biztonsággal találkozhatnak, játszhatnak, és színvonalas körülmények között élvezhetik egymás társaságát. A jelenlegi gazdasági helyzetet, és a potenciális fejlesztési lehetőségeket tekintve az tapasztalható, hogy a döntéshozás szintjén, gyakran a legalacsonyabb építési, és fenntartási költségekkel járó tervek kivitelezése mellett teszik le voksukat az érintettek. Ebből adódóan, extrém pályák építésének kérdése, általában nem a prioritások közé tartozik, ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a felmerülő, ilyen irányú, vagy egyéb a fiatalok igényeihez szabott ötleteket teljes mértékben el kellene utasítani.

Amint az a helyszíni analízisekből, és az internetes forrásokban megjelölt 'skate spot'-ok alapján is kiderült, az extrém sportok üzéséhez szükséges feltételek egyáltalán nem pénz kérdésén állnak. A probléma megoldásához nélkülözhetetlen a kreatív, tájépítészeti eszközöket bátran használó, funkciók kombinálhatóságában gondolkodó megközelítés, összhangban az extrém sportok által megkövetelt speciális paraméterekkel, melyek az integráció módját, lehetőségeit befolyásolják.

A multifunkcionális terek kialakítása lehetőséget ad a szabadterek rugalmas használatának ösztönzésére, ami tükröződik a változatos funkcionalitásban, és a térhasználat időbeni eloszlásában is. Működhet, mint megoldás például, ha az érintettek nincsenek meggyőződve arról, hogy adott esetben biztosan szükséges lenne egy extrém park kiépítésére, vagy akkor is, ha az ilyen irányú fejlesztést sokan visszautasítják. Gyakran előfordul, hogy az extrém sportok ellenzői hivatkoznak olyan térhasználatból eredő hátrányokra, mint a burkolt területek növekedése a zöldfelületek

rovására, a zajra, vagy a terület kihasználatlanságára, hiszen az extrém sportok rajongóit leszámítva más térhasználói kör nem élhet velük, illetve a nap (vagy év) jelentős részében üresen állnak az alkalmatlan időjárási körülmények miatt- különösen az extrém célú, nagyméretű beton medencék tekintetében.

A következőkben egy tervezési útmutató előzetes irányelveinek összegyűjtésére kerül sor, lépcsről- lépcsre áttekintve a játék szempontjából legfontosabb, lokális paramétereket a helyszíni felmérések, kutatások alapján, előre mutatva az extrém sportterületek integrációjának lehetséges módjaira, melyek egyedi játszófelületként is értelmezhetők.

1. Kinek tervezünk?

Mint minden szabadtértervezési munka során, így jelen esetben is fontos felmérni, hogy adott esetben kik lesznek a potenciális térhasználók, hogy a terv végső eredményben megfeleljen a szükséges elvárásoknak. Ezért, a dolgozat során vizsgált körülményekre támaszkodva szükséges felmérni a következőket:

A térhasználók korosztályai: gyermek/ fiatal/ felnőtt/ idős

Személyek, dolgozók a környező funkciók vonzásában: iroda/ iskola/ hivatal/ egyéb

2. Elhelyezkedés

Lépték, méret: önmagában álló („sziget-szerű”)/ nagyobb zöldfelületi egység része

Helyszíni integrálási lehetőségek: park/ köztér/ sétány/ játszótér

Környezeti tolerancia szint: magas/ közepes/ alacsony

Integrálható funkciók: találkozóhely/ játszótér/ rendezvény tér/ egyéb

3. A tervezés dimenzionális szintje, a térbeli, gazdasági körülményekhez mérten:

Pont: egyetlen pontszerű elem elhelyezése, mely extrém sportok gyakorlásához használható.

Felület: játéktér biztosítása burkolati megoldásokkal, tereptárgyak nélkül.

Komplex: pontszerű elem(ek) elhelyezése a játékra optimális, nagyobb kiterjedésű területen.

4. Terepformák kialakítása

A rámpák, különböző hajlásszögű, hullámzó felületek igen kedvezőek az extrém sportok gyakorlásához, mivel könnyítik a gyorsulást, a sebesség növelését, és lehetőséget adnak egy-egy trükk lendületes végrehajtásához. A legmegfelelőbb terepformák kialakításához elengedhetetlen megismerni néhány alapvető paramétert, elsősorban a gördeszkákkal, rollerekkel kapcsolatban, mivel az ő alapfelületük helyezkedik el legközelebb a földfelszínhez, illetve kerekeik is kisméretűek, melyből kifolyólag bizonyos hajlásszögű terepformákhoz nem képesek idomulni.

Jellemző méretek, melyeket figyelembe kell venni:

Tengelytávolság: 30-37,5 cm (ELEMENT, 2013.09.02.)

Kerék átmérő: 5-6 cm (gördeszka), 7-8 cm (longboard) (DRENCO, 2013.09.02.)

Alapfelület és földfelszín távolsága: 7-10 cm (DECHATLON, 2013)

Ebből adódóan célszerű behatárolni a lejtők maximális hajlásszögét nagy vonalakban, melynek nem lehet nagyobb, mint a kerekek, és a „deszka” középpontja által meghatározott szög. A longboard-ok nagyobb kerékméretei, és tengelytávolságai miatt az enyhébb, lankásabb terephullámokhoz alkalmazkodik könnyebben, míg gördeszkával akár az ideálisnak nem mondható, meredekebb lejtésviszonyok, vagy terep élek is használhatók, azonban az objektumok súrlódása miatt kár okoznak, így növelik a fenntartási költségeket.

A legnagyobb hajlásszögű lejtők a BMX kerékpároknál alkalmazhatók, általában 30-45° hajlásszög esetében, azonban speciális, e célra kialakított falak esetében, akár 70-80°-os hajlásszög is előfordulhat. A gördeszka, és a görkorcsolya 25°-, valamint a már korábban említett longboard-ok maximum 15°-os hajlásszögű terep ideális. A tengelytáv alapján történő kalkuláció lehetővé teszi a fennakadás elkerülését, s ilyen szempontból két kiemelkedő pont között minimum 170-200 cm-es távolságtartással kell számolni, a használat jellegétől függően. (kép 73.) (melléklet 11.)

pict. 73. Az extrém sportok egyes típusai eltérő hajlásszögű terepadottságokat igényelnek. Az egyedi játszófelületekbe integrálhatóság szempontjából a kisebb hajlásszögű elemek kedvezőek.

Terepformák magasságai

Bizonyos-, és főleg az ugratással kombinált mutatványok végrehajtásához, optimális magasságú tereptárgyakra van szükség. A vizsgált helyszínek alapján látható, hogy a kortárs formatervezésben járatos alacsony, tömörszerű padok, lépcsőket-, rámpákat kísérő korlátok, nem csak a dizájn, de az extrém célú hasznosítás szempontjából is kedveltté váltak, melyeknek méretezései irányadóak lehetnek a multifunkcionális, extrém sportterületek tervezése során is. Ezt kiegészítve a gördeszka pályákon felmért, vagy gyártól által közölt adatokkal, megállapítható:

Ülőfelületek magassága:	22-24 cm
Lépcső magasság:	min. 10-14 cm, vagy elfogyó lépcső.
Podesztmagasság:	60-200 cm
Rámpák magassága:	25-31 cm (BENITO, 2013.04.05.)
Mini rámpák magassága:	10-21 cm (BENITO, 2013.04.05.)
Medence mélység:	7-30 cm (BENITO, 2013.04.05.)

5. Sík terep

A játékra, extrém sportok gyakorlására alkalmas egybefüggő, sík terep esetében a következő tényezők figyelembe vétele segít egy-egy ilyen használatú „felületi”- vagy „komplex” dimenzió kialakításában:

<u>terület nagysága:</u>	80 m ² felett már használható (a legkisebb felmért területnagysága), de 800 m ² -től optimálisabb méret
<u>alaprajzi forma:</u>	kör, ovális és ezek átfedései legkedvezőbbben a cirkuláció során leírt járatos nyomvonalaknak megfelelően
<u>burkolat:</u>	sima felületű, stabil, nem kiselemes, kis dilatációs hézagú- vagy illesztésű szilárd burkolat, az időjárás, klimatikus körülményekhez igazodva.
<u>tereptárgyak:</u>	„ <i>felületi dimenzió</i> ” esetében elhelyezésük csak a peremterületekre kerülhetnek, mint például utcabútorok, ivókút, melyek a szabad mozgást nem akadályozzák „ <i>komplex dimenzió</i> ” esetében tereptárgyak a pálya bármely részén elhelyezhetők, megfelelő térközzel, irányultsággal

6. Térköz, távolságtartás

Az extrém sportok a vele járó aktív testmozgás, ugratások, gyorsulások, hirtelen mozdulatok, trükkök miatt, magasabb veszélyfokozattal járó tevékenységként definiálhatók. A balesetek megelőzése érdekében bukósisak, térdvédő, vagy egyéb védőfelszerelések alkalmazása ajánlott, azonban tájépítészeti szempontból is biztonsággal használható terek kialakításáról kell gondoskodni, a tereptárgyak megfelelő elhelyezésével, a térközök szabályozásával, hogy intenzív térhasználat esetében is jól funkcionáljon.

Az optimális, biztonsággal funkcionáló térközök meghatározásához a gördeszkapályák esetében alkalmazott távolsági viszonyok mérvadóak. Minden olyan elem, amely a játékosok gyorsulásában játszik szerepet, az előidézett mozgás irányában nagyobb kifutású teret igényel. Továbbá, két típusú

területet különíthetünk el a mozgások szempontjából, melyek veszélyforrást jelenthetnek, ezért kiemelt figyelmet érdemelnek a tervezés során:

1. A trükkök, mutatványok gyakorlásához igénybe vett, többnyire lineáris irányultságú térrész, mely azt a területet foglalja magában, ahol a tereptárgyak által előidézett lendületes sebesség még kifejti hatását. Az ehhez szükséges akadálymentes terep: 8-10 méter, ahol a terepakadályok azonos orientációja által, az utak blokkolását is szükséges elkerülni.
2. Az úgynevezett „folyosók”, illetve közlekedés céljára használt terek, az elemek, elemcsoportok között, melyek általánosan 4-5 méter szélesek. (melléklet 11.)

7. Tereptárgyak integrálása

Az extrém sportokkal kombinált egyedi játszóterületek, megjelenésükben-, és integrációjukat tekintve is különböznek a hagyományos értelemben vett gördeszka pályáktól. Míg, ez utóbbiak gyakran szigetszerű funkcióként jelennek meg egy-egy (például) nagyobb parkban, vagy a városi köztereken, addig az egyedi játszóterek a térhasználati kreativitás magasabb szintjét képviselve, az extrém sportok gyakorlását is üdvözlrik. Az integráció eszközeinek megválasztása határt nem ismer, azonban a lehetőségek kategorizálásával mégis öt fő típust különíthetünk el, melyek egymással szoros összefüggésben is állhatnak, illetve további csoportokra bonthatók, az alkalmazott megoldások függvényében. Az egyes típusok különböző prioritási szemlélettel alakított, de végeredményben multifunkcionális játékterek kialakítását eredményezik.

- A: Építészeti eszköz:** elsődleges szempont valamely mérnöki, építészeti probléma áthidalása, mely egyben kedvez a multifunkcionális terek kialakulásának, ez esetben például extrém célú hasznosításnak.
- B: Dizájn eszköze:** elsődleges a vizuális érték (használatnak alárendelve!)
- C: Szobor-szerű kompozíciók:** ahol elsődleges egy emblemikus objektum megjelenése, mely tartalmaz extrém sportolásra is alkalmaz elemeket, részleteket.
- D: Terepjátékok:** bevágások, feltöltések.
- E: Újrahasznosítás:** meglévő elemek, terek az eredetitől eltérő, teljesen új funkcióval való megtöltése, ez által a hely identitásának megváltozása. (pl. ipari területek, építmények, felüljárók alatti „hulladékterek”)

Továbbá, fontos hogy a konvencionális, extrém célokra használt tereptárgyak kombinációi, és elhelyezése, alkalmazkodjon a funkcióhoz, s ezzel együtt biztonságos, jól működő tér részeként jelenjen meg. A következőkben a hagyományos extrém sportpályák elemeinek illesztési

lehetőségeinek feltárására kerül sor, kiemelve a gyakran alkalmazott jó, illetve mindenképpen kerülendő megoldásokat, elsősorban biztonsági, használhatósági szempontból. (kép 74.)

kép. 74. A rossz példák az utak hátrányos, balesetveszélyes blokkolását mutatják. Másrésztől látható, hogy az egyes beton elemek között mekkora az optimális távolságtartás, illetve, hogy zöldfelületek esetében milyen kombinációkat célszerű alkalmazni a fenntarthatóság érdekében. (melléklet.11.) (SKATERBLOG, 2013)

Anyaghasználat, minőség

A hagyományos gördeszkapályák mind burkolatban-, mind a beépített tereptárgyakat tekintve elsősorban beton alkalmazásával készülnek. Azonban a multifunkcionális, kreatív terek kialakítása utat nyithat egyéb anyagminőségek, a megszokottól eltérő terepformák, felfestések, színek alkalmazására előtt is, a helyi identitást erősítve.

Az extrém sportok céljára alkalmazott tereptárgyak mindig nagyobb mértékű terhelésnek vannak kitéve, beleértve az ütközéseket, felületi súrlódásokat, melyek főként a peremrészek erőteljes kopásához, végső soron töredezéséhez vezetnek. Tökéletes megoldást természetesen az anyagminőség megválasztása sem hozhat, így a használati intenzitáshoz mérten elkerülhetetlen a folyamatos fenntartás (előfordulhat, hogy gyakrabban, mint például az adott közpark egyéb funkcióval ellátott területein), ahhoz hogy hosszútávon jól üzemeltethető, biztonságos, jó kondíciójú szabadtérként működhessen. A kerekeken való gurulás, gyorsítás, csúszás mind jó minőségű, sima felületeket igényelnek a biztonságos, gördülékeny térhasználathoz, melyhez társulnak azok a klimatikus, időjárási körülményektől függő tényezők (nedvességtartalom, csapadék, magas hőmérséklet, fagyok), amik szintén befolyásolják a használhatóságot.

A nagyobb kiterjedésű területek burkolására előnyös:

- helyben öntött beton (könnyű „testreszabás”, karbantartás)
- térkő (sima felületi kiképzésű, kis illesztési hézagok, általában a nagyobb elemes kedvezőbb)
- márvány (tetővel fedett területen, amennyiben helyi építőanyag pl. mediterrán vidékeken)

A kisebb kiterjedésű területek burkolására:

- helyben öntött EPDM, gumi (rugalmasan alkalmazható, statikus feltöltődés)
- fém (kisebb sík, „csúszófelületek” kialakítására, fényvisszaverő, hőtároló)

- zöldterület (kondicionáló felület, gördeszkázók igényeivel összhangban)

Gyakorlásra nem alkalmas, az extrém sportok távol tartására használt burkolatok:

- gyöngykavics (süllyedés)
- zúzott kő (süllyedés)
- durva kőfelület (a kerekek siklását gátolja az egyenetlen felület)
- kiselemes térkő burkolat (a köztes hézagok sűrűbb hálózata nem gördülékeny felület)

A csatlakozó élek, szélek sérülésének elkerülése:

- lekerekített kialakítás, éles formák kerülése
- fémmel védett peremek, az időtállóság érdekében

Dekoratív, és a közlekedési rendet szolgáló eszközök:

- burkolati felfestések, színezések (pl. vezető-, elválasztó sávok, egyéb minták)

7. Határolás, elválasztás

A határterületek kialakításában két faktorról is számolni kell, egyrészt humán-szociális oldalról, másrészt vizuális-tájépítészeti szempontból. Az első esetben a játékosok preferenciái határoznak meg egy szubjektív attitűdöt a környezet felé, míg az utóbbi sokkal objektívebb, építészeti, tervezői megközelítés a lehatárolás mértékében, és mikéntjében. A felmérések szerint az extrém sportok kedvelői a részlegesen elzárt, lazán határolt területeket tartják ideálisnak, mely továbbra is lehetővé teszi a környezettel való kommunikációt, ugyanakkor biztosítja a nyugodt körülmények között élvezhető, komfortos játéktérterületet. (app.3-10.)

Részlegesen elzárt területek kialakítására használható eszközök:

évelők:	minimum 60-80 cm magasság, elválasztott, kiemelt szegéllyel
cserjék:	maximum 1 méter átlagmagasság, pontszerűen ettől lehet eltérő
fák:	terméssel nem szemetelő, nem törékeny ágrendszerű
terepformák:	az enyhe feltöltéstől - 1.2 magasságkülönbségig (extrém elemek magassága)
alacsony kerítés:	elválasztást leginkább igénylő szakaszokon, maximum a terület 30-50%-a
transzparens felületek:	maximum a terület 30-40%-a mentén (pl. ütésálló polystyrene-HIPS)

Összességében, a térbeli elrendezéstől a határolás módjainak meghatározásáig, ezen alapelvek segítenek az extrém sportokkal kombinált, multifunkcionális területek kialakításában, tervezésében, elsősorban a lokális megoldások terén, a felmért helyszínek vizsgálati eredményei alapján. A részletezett hét pont elősegítheti a tervezési folyamatok irányát, legyen szó akár újonnan kialakított területekről, vagy meglévő adottságok újraértelmezésével formált játékterekről.

IV. Konklúziók

Az új urbánus fejlesztések, vagy lakótelepek felújítási programjai sok esetben tartalmazzák a hagyományos játszóterek kialakítási kötelezettségét is gyerekek számára, azonban a tizenévesek, fiatalok kültéri rekreációs igényei nagyobb százalékban maradnak figyelmen kívül, így például, a napjainkban, hazánkban is egyre népszerűbbé váló extrém sporttevékenységek céljára sem alakítanak ki területeket. Habár, az önkormányzatok szűkös anyagi keretei nem mindig adnak lehetőséget extrém pálya kialakítására, azonban tájépítészeti eszközökkel még mindig kialakíthatók ilyen funkcionalitást is kreatív módon integráló területek, egyfajta alternatív megoldásként. Konstruktív attitűddel, a helyi lakosok igényeinek kiszolgálásával, figyelembe vételével, csökkenthető az a gyors degradációs folyamat, amely a nem rendeltetésszerű térhasználatból ered.

A rendelkezésre álló szakirodalom áttekintésével látható, hogy a tájépítészeti megközelítésű források mennyisége igen csekély, különösen Magyarországon, ahol csupán néhány egyetemi kutatás foglalkozik az extrém sportok és a tájépítészeti tervezés összefüggéseivel. A legrelevánsabb kutatások amerikai, és brit egyetemekről származnak, melyek során a helyszíni felméréseken túl, az érintett sportolókkal, térhasználókkal is felvették a kapcsolatot, illetve az egész témát az urbánus kontextus viszonylatában vizsgálták, kifejezetten tájépítészeti szempontból. Másrészt, hasznos, és inspiratív információkat nyújtanak a napjaink kortárs tájépítészeti munkáiból összeállított albumok, melyek világszerte megvalósult, a szóban forgó multifunkcionális játékterekre kiválóan működő példákat hoznak, igazolva, hogy az extrém sportok egyedi játszófelületekbe integrált megoldásai, valóban egy járható fejlesztési utat jelölnek.

Az egyedi játszóterek történeti háttere igazolja, hogy a megelőző korokban is időről időre feltűntek olyan tervezők, akik a hagyományos játszótér tervezési sémákkal szakítva, sokkal kreatívabb, többértűen, és szélesebb korosztály számára használható terek létrehozásában gondolkodtak. Diverz, egyedi megformálású rekreációs területek kialakítása érdekében, kiemelkedő tervek születtek különféle terepjátékokkal, mely egyben magukban hordozzák az extrém sportokkal való közös kapcsolódási pontot is. Ezek szerint az egyedi multifunkcionális játszófelületek tervezési személete nem új keletű jelenség napjainkban sem, amikor a nagy játszószer-forgalmazó cégek piaci versenye kezd dominálni a kreatív tervezéssel szemben.

Tekintettel arra, hogy optimális esetben a tervezési munkák a térhasználók igényeire adott választ tükrözik, ezért kapott külön figyelmet a munka során az érintettek oldalának, és véleményeinek tárgyalása. A különböző korosztályok, és a számukra biztosított rekreációs szabadterek

összevetéséből látható, hogy a tizenévesek, fiatalok irányába mutatkozik a legnagyobb hiányosság, ami kedvezőtlen szociális- társadalmi vetületet is hordoz magában. A Spanyolországban készített helyszíni felmérésekből jól látható, hogy a fiatalok (és gyakran más korosztályok is) közparkok, terek, utcák intenzív extrém célú használatával kapcsolódnak be a városi élet dinamizmusába, társadalmi interakciók színterévé alakítva az általuk kedvelt helyszíneket. A kérdőívek alapján látható, hogy a fiatalok, tizenévesek számára valóban célszerű lenne több, kreatívan alakított szabadter kialakítására, ahol többek között lehetőségük nyílik extrém sportok gyakorlására is, ahol nyugodtan „bandázhatnak”, alternatívát kínálva az egyéb célra kialakított városi közterekkel szemben. E mellett a változatos nehézségi szintű extrém sportterületek, a még több ülőhely, és zöldterület mellett is sokan foglaltak állást.

Az egyedi játszófelületek, és az extrém sportterületek jellegzetességeinek összehasonlításából érthetővé válik, hogy a két téma közötti összefüggés a hasonló tájépítészeti eszközök alkalmazásának lehetőségében rejlik. A jellemzők, alapvető követelmények, előnyök, lehetőségek terén sok hasonlóság fedezhető fel, míg a különbségek inkább a fenyegető veszélyek, felmerülő problémákkal kapcsolatban jelentkeznek. Másrészt, a problematikus elemek óvatosságra intenek, illetve arra, hogy ezekre a támadható pontokra mielőbb választ kell találni, hogy valóban mindenki számára biztonságosan, jól használható szabadterek álljanak rendelkezésre.

A szabadterek használati szempontú osztályozásával öt fő szint elkülönítésére került sor: a dimenziók, tervezettség szintje, funkcionalitás, tematika, és a közterekre gyakorolt hatás alapján, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk a témáról, beleértve az egyes résztvevők (tervezők, térhasználók) felfogását az urbánus kontextus összefüggéseiben. Ilyen metódus alapján csoportokba sorolhatók a meglévő szabadterek, és látható, hogy az extrém sportok gyakorlása miként jelenik meg a mindennapi környezetben. Ezen túl a rendszer nem csak megfigyelések készítésére alkalmas, hanem útmutató lehet a tervezések során, a problémák felismerésében, és kezelésében is.

Az analízisek elkészítésének elsődleges helyszíne, Valencia, többek között azért is kiemelkedő, mert a helyi fiatalok megítélése szerint elegendő terület áll rendelkezésre az extrém sportok gyakorlásához, így ezen városi pontok vizsgálata képed ad térhasználók egy speciális csoportjának valós igényeiről. Nyitott szemmel járva hamar felismerhetők azok a feltételek, kulcs fontosságú tényezők, amelyek az extrém sportok gyakorlásához nélkülözhetetlenek egy-egy városi köztér, utca esetében. Habár, az adottságok nem minden esetben a legideálisabb környezetet biztosítják, azonban több helyszín vizsgálatával átfogó képet kaphatunk arról, hogy mi játszik szerepet abban,

hogy bizonyos közterek kedvelt 'skate spot'-ként kerülnek bejegyzésre internetes felületeken. A megfigyelt hús-, és az analizált hét helyszínen keresztül látható, hogy a legkedvezőbb adottságok közül, a könnyű megközelíthetőség, a jó minőségű, sima felületű burkolat, a különböző, egyedi – akár szoborszerű – „deszkázható” terepformák, és a közepes mértékű lehatároltság emelkednek ki, legyen szó spontán térhasználat nyomán kialakult, vagy előgyártott elemekből készült extrém pályáról.

Végezetül, az analízisek, megfigyelések szintéziseként elkészült egy olyan tervezési segédlet, mely a jövőben alapját képezheti egy átfogó, extrém sportterületekkel kombinált egyedi játszóterületek tervezési útmutatójának. Az összeállított segédlet teljes mértékben a helyszíni vizsgálatok, és forráskutatások eredményein alapszik, részletesebb tárgyalva az öt-, integrált extrém sportterületek tervezéséhez szükséges paramétert, melyek a térbeli elrendezés, a dimenzionális szint, a terepjátékok, anyagminőségek, és a határolás jellege. A kiválasztott szempontok nem korlátokat hivatottak felhúzni a tervezés előtt, inkább irányadóak a téren, hogy fiatalok számára miként, milyen elvek mentén lenne érdemes tervezni szabad tereket, ahol az extrém sportok gyakorlása integrált, legális módon biztosított. Természetesen, a napjainkban egyre népszerűbbé váló extrém sport csak egy adott típusa azoknak a szabadtéri játékoknak, melyek integrálásával egyedi, multifunkcionális játszófelületek alakíthatók ki. Így az ebben rejlő lehetőségek feltárása szintén jövőbeni kutatások tárgya lehet, hogy településeink valóban minden korosztály számára élhető, kreatív, aktivitásra ösztönző környezetet nyújtson.

VII. Összefoglalás

Töredezett padkák, forgácsolt szélű lépcsőfokok, fényesre csiszolt ülőfelületek, fára aggatott elhasznált sportcipők, olykor tegek és falfirkák jelzik egy olyan társadalmi szubkultúra jelenlétét, mely tagjai számára a köztér fogalma és közvetlen környezetük minősége többet jelent, mint a hétköznapi értelemben vett használhatósági érték. Jelenlétükkel gyakran zavart keltenek a környező funkciókkal való konfliktusok miatt, továbbá megváltoztatják a szabadterek identitást is, előidézve azok felgyorsított amortizálódását. A probléma nem csak arra mutat rá, hogy az extrém sportok gyakorlói számára nem áll rendelkezésre elegendő, e célra kialakított rekreációs terület, hanem újabb szabadterefejlesztési lehetőségekre hívják fel a figyelmet.

Az extrém sportok eredeti fogalmi tartalmukhoz képest jelen tanulmányban csak azon ágazatokra szűkítve jelennek meg, melyeknek köztérhasználati vetületük jelentős, mint a BMX, a longbord, a gördeszka, a görkorcsolya és a roller. Céлом átfogó képet adni az extrém sportok és egyedi játszófelületek témájáról, rávilágítani a közöttük levő tájépítészeti vonatkozású kapcsolódási pontokra, szakirodalmi példák alapján felállítani egy helyszíni vizsgálatokkal is alátámasztott osztályozási rendszert, majd a kapott eredményekre alapozva elkészíteni egy tervezési segédletet az egyedi játszófelületekbe integrált, multifunkcionális extrém sportterületekre vonatkozóan.

Napjainkban e sporttevékenységek gyakorlása egyre népszerűbbé válik, azonban a tájépítészeti, tervezési vonatkozású hazai szakirodalmak tárháza egyelőre szűkös. Világviszonylatban, elsősorban nyugati országok egyetemlein végeztek kutatásokat az extrém sportok közterületi összefüggéseivel kapcsolatban, melyeket az érintett térhasználók személyes tapasztalataival egészítettek ki. Továbbá, bőséges rendelkezésre álló történeti háttéranyag, valamint azok az internetes weboldalak, ahol az extrém sportok gyakorlói jelölik és értékelik az általuk használt városi, közterületi helyszíneket – amelyek aztán a nemzetközi hálózat szintjén is megjelennek.

Az egyedi játszófelületek és az extrém sportok közötti tájépítészeti szempontú összefüggés leginkább azok összehasonlításából ismerhető meg, különösen a jellemzők, igények, előnyök, problémák és lehetőségek terén. Így párhuzam vonható az „urbánus táj” érzékelése, a burkolati minőség fontossága, terepformák, spontaneitás, kreatív megjelenés jelentősége, a résztvevők magatartása és korosztálya között. A felmerülő problémákra, mint például legalitás kérdésére, vagy

a monotonná váló tervezési sémák elterjedésére, az integrációs lehetőségekben rejlő megoldás jelenthet választ.

Az extrém sportok közterületekhez fűződő viszonyát vizsgálva és osztályozva minimum öt fő szint különíthető el, melyekhez különböző alcsoportok rendelhetők: a dimenziók (mely lehet pont, felület, komplex tér), a tervezettség szint (spontán kialakultó, rugalmasan tervezett, célorientáltan tervezett), a köztér funkcionalitása (extrém sport, multifunkciós, illegálisan használt), a tematika, és a szabadterekre gyakorolt hatás (hozzáadott-, vagy csökkentett érték) értelmében. Az egyes kategóriák megértését a kortárs forrásokból származó példák, és az általam felmért húsz spanyolországi helyszínből válogatott hét legmegfelelőbb típushelyszín szemlélteti, külön kitérve az integráció három legfontosabb elemének: a térhatároknak, terepformáknak és a térhasználóknak az elemzésére.

A vizsgálatok eredményeire adott válaszul állítottam össze azt az egyedi játszófelületekbe integrált extrém sportterületek tervezésére vonatkozó segédletet, mely a tervezési fázis kezdeti szakaszától lépésről-lépésre sorra veszi a legfontosabb alapelveket, eldöntendő kérdéseket. Így szó esik a térbeli elhelyezkedésről, kívánt dimenzionális szintről, térformák alkalmazásáról (hajásszögek, magasságok, térközök, tereptárgyak), térhatárokról, anyaghasználati megoldásokról, melyek lehetővé teszik a biztonságosan, és kényelmesen funkcionáló szabadterek kialakítását. Az egyes pontokhoz tartozó számszerű paraméterek alapját a helyszíni felmérések, a meglévő szabványok, és az extrém sportok gyakorlóinak tapasztalatai adták.

Összességében az extrém sportok képviselőinek igényei valós problémákra hívják fel a figyelmet, hiszen éppen a tizenévesek, fiatalok számára épülnek legkevésbé rekreációs célú közterületek, melyek alkalmasak az ő igényeiknek megfelelő térhasználatra. Bár a rendelkezésre álló gazdasági források, vagy a helyszíni adottságok nem mindig teszik lehetővé extrém parkok építését, ugyanakkor megoldást jelenthet az extrém sportok integrációja, mivel egyszerű, kreatív tájépítészeti eszközökkel kilakítható jól használható, hosszútávon fenntartható játéktér a fiatalok számára. Az ilyen módon formált egyedi arculatú, multifunkcionális terek kialakításának módja szinte végtelen lehetőséget hordoz magában, melyek elemzése további kutatások tárgya lehet a jövőben.

VIII. Irodalomjegyzék

- ART, 2013 A művészet nagy alakjai: http://www.artinthepicture.com/paintings/Pieter_Brueghel_the_Elder/Childrens-Games/.
Letöltve: 2013.03.12.
- BARCELONASIGHTS, 2013 Német utazási iroda honlapja: <http://barcelona.de/en/barcelona-parc-espanya-industrial.html>
Letöltve: 2013.07.03.
- BARCELONASPOTS, 2013 <http://barcelonaskatespots.wordpress.com/page/3>
Letöltve: 2013.10.06, 2013.07.03.
- BENITO, 2013 Extrém pályaelemek gyártója: http://www.benito.com/en/playground_and_sports_equipment skate_ramps, Letöltve: 2013.05.21.
- BROTO, 2012 Carles Broto (2012): Aires de Jeux- concepts t desingn. Barcelona, Linksbooks.
- CAMINO, 2008 Xavi Camino (2008): Reinterpretando la ciudad: la cultura skater y las calles de Barcelona, in Apunts, University Politecnica of Catalunya, Barcelona, Vol.1, 54-64.
- CAVE, 2013 Steve Cave, gördeszka-tanár interneten elérhető cikke: http://skateboard.about.com/cs/boardscience/a/brief_history.htm, Letöltve: 2013.05.16.
- CITYFARMS, 2013 Európai Konferencia internetes kiadványa az 'adventure playground' ('felfedező játszótér') témában: http://www.cityfarms.org/files/events/.31 doku_anima21%20web.pdf, Letöltve: 2013.09.02.
- DANKÓ, 2003 Dankó Nóra (2003): Extrém sportok és természetvédelem ta Budai Tájvédelmi Körzetben, Corvinus University of Budapest, diplomaterv (Msc).
- DECATHLON, 2013 Saját felmérés, Decathlon, Maglód, 2013.07.29.
- DRENCO, 2013 Nagykereskedelem honlapja: <http://www.drenco.hu area-gordeszka/>, Letöltve: 2013.09.02.
- ELEMENT, 2013 ELEMENT, gördeszka márka, paramétereket elemző honlapja: <http://www.element.hu/gordeszkak>, Letöltve: 2013.09.02.

- EXTREMSPORT, 2013 Extrém sportok nemzetközi honlapja: <http://xtremesport4u.com/extreme-land-sports/boarding/scooters/history-stunt-scootering/> Letöltve: 2013.05.08.
- GÖRPORTAL, 2013 Magyar görkorcsolyások honlapja: <http://inline.hu/q=node/6> Letöltve: 2013.03.08.
- HILDERMAN, 2011 Hilderman Thomas Frank Cram (2011): Innovative playgrounds. Research project report, Manitoba, Canada. http://www.naturalplaygrounds.info/PDF/innovative_playground_research_report.pdf. Letöltve: 2013.11.11.
- JANNE SAARIO, 2013 Interjú, és film a 'Landarchs' honlapján: <http://landarchs.com/interview-landscape-architect-skater-janne-saario/>, Letöltve: 2013.07.11.
- KÉTSZERI, 2011 Ádám Kétszeri (2010): Extrém sportpályák létesítése, és kivitelezése, Budapesti Corvinus Egyetem, szakdolgozat (Bsc).
- LANDSCAPEONLINE, 2013 Tájépítészeti tervezésekke, fenntartással kapcsolatos honlap: <http://www.landscapeonline.com.research/article/7115>, Letöltve: 2013.05.21.
- MAGRINYA, MAYORGA, 2008 Francesc Magrinya, Miguel Mayorga (2008): Diseñar la ciudad para el deporte en los espacios públicos, in Apunts, University Politecnica of Catalunya, Barcelona, Vol.1, 102-113.
- MANHATTANSPOTS, 2013 <http://quartersnacks.com/spots/uptown-manchattan-washington-heights-the-bronx/bronx-courthouse/> Letöltve: 2013.06.12.
<http://quartersnacks.com/spots/uptown-manchattan/upper-west-side/martin-luther-king-jr-high-school/> Letöltve: 2013.06.12.
- PAISEA, 2012 Reimagining play: Isamu Noguchi's innovative playgrounds (2012) in Paisea- Journal of Landscape Architecture, Playscapes, Vol 022.
- PLAYSCAPES, 2013 Játsszóterek honlapja ('playscapes'): <http://www.play-scapes.com/play-history/alfred-trachsel-swiss-playground-hero/> Letöltve: 2013.05.21.
<http://www.play-scapes.com/play-history/1900-1950/the-animal-court-at-the-jane-addams-homes-chicago-edgar-miller-1938/>, Letöltve: 2013.09.02.

POIRIER, 2008	Desmond Poirier (2008): Skateparks: A guide for landscape architects and planners, College of Regional Planning, Manhattan, Kansas, final thesis (Msc).
RAFA, 2013	Rafa (unknown surname), skateboarder and BMX performer, skateboard producer, filled a query about extreme sports, Adatfelvétel: 2013.06.15.
ROLLERNEWS, 2013	http://www.rollernews.com/biggest-skatepark-in-the-world_110.html . Letöltve: 2013.0.12.
SKATERBLOG, 2013	http://elveranosinfin.blogspot.hu/2013/04/piste-de-skate.html Letöltve: 2013.05.18.
URBANDICTIONARY, 2013	http://www.urbandictionary.com/define.php?term=extreme+sport , Letöltve: 2013.05.06.
WIKISKATE, 2013	http://en.wikipedia.org/wiki/Skatepark , Letöltve: 2013.05.20.
WIKI/SKATEMAGAZIN, 2013	http://en.wikipedia.org/wiki/Freestyle_BMX#cite_note-1 , from Skateboarders Magazine (1972), Vol. 2, 2. Letöltve: 2013.03.08.
WOOLLEY, JOHNS, 2001	Helen Woolley, Ralph Johns (2001): Skateboarding: The city as a playground, Journal of Urban Design, Vol.6, No. 2, 211-230.
WORLDSPOTS, 2013	Nemzetközi 'skate spot'-ok honlapja: http://www.wannask8.com/spot/Europe/Spain/Valencia/ Letöltve: 2013.05.17.
XGAMES, 2013	Web Page of XGames Barcelona: http://www.xgamesbarcelona.com/en/home/bmx/bigair.html , Letöltve: 2013.05.16.
78/2003.GKM	78/2003. (XI.27.) GKM, Törvényrendelet.

IX. Táblázatok és képek jegyzéke

Táblázat

1. Extrém sportok, és egyedi
játzófelületek összehasonlító
táblázata

Készítette: Farkas Evelyn

Dátum: 2013.04.15.

Képek

- 1-4. Isamu Noguchi munkái Elérhető: <http://www.landscapeonline.com/research/article/7115>
Letöltve: 2013.12.14.
- 5-6. Alfred Trachsel munkái Elérhető: <http://gcpenn.wix.com/playground/apps/blog/tag/week-2/page/2>
Letöltve: 2013.12.14.
7. Kuro Kaneko munkái Elérhető: <http://observatory.designobserver.com/entry.html?entry=37826>
Letöltve: 2013.12.14.
- 8-11. Pont dimenzió Elérhető: <http://barcelonaskatespots.wordpress.com/>
Letöltve: 2013.10.06.
- 12-14. Felület, Burkolat Elérhető: <http://welovebudapest.com/hu/nevezetessegek-turak/cikkek/2013/07/24/mindent-a-varosligetrol>
<http://www.nol.hu/archivum/archiv-367264>
<http://dnr.hu/forum/index.php?altama=1825&fo=91>
Letöltve: 2013.10.06.
15. Felület, Terepjáték Elérhető: <http://barcelonaskatespots.wordpress.com/2011/09/15/forum/>
Letöltve: 2013.12.14.
- 16-23. Komplex, Nem tervezett Elérhető: <http://quartersnacks.com/spots/downtown-manhattan/>
Letöltve: 2013.12.17.
- 24-26. Rugalmasan tervezett Elérhető: <http://barcelonaskatespots.wordpress.com/>
Letöltve: 2013.10.06.
- 27-29. Céltudatosan tervezett Elérhető: <http://www.smpskatepark.com/skateparkimggallery.htm>
Letöltve: 2013.12.17.
30. Multifunkcionális Elérhető: <http://barcelonaskatespots.wordpress.com/>
Letöltve: 2013.09.02.
31. Tematikus Elérhető: <http://barcelonaskatespots.wordpress.com/>
Letöltve: 2013.12.17.
- 32-37. Értéknövelés Elérhető: <http://futuresplus.net/2012/08/22/second-nature/>
<http://www.newlineskateparks.com/News/>
Letöltve: 2013.12.17.
- 38-73. Analízisek, útmutató
alapjai Készítette: Farkas Evelyn
Időszak: 2013.03- 2013.06.

X. Mellékletek

Melléklet.1. Peter Brueghel festménye: Children's Games (ART, 12.03.2013)

Melléklet.2. Kérdőív minta, kitöltve: Rafa, extrém sport aktivista, és szakértő (RAFA, 2013)

Encuesta de deportes extremos y areas de juegos

1. El País/ Ciudad: **España. Valencia**

2. Sexo: Femenino, **Masculino**

3. Edad:

•7-12

•13-19

•20-30

•**30-50**

•50-

4. ¿Piensas que hay suficientes areas para hacer deportes en tu ciudad?

•**sí, tenemos suficiente**

•tenemos pocas areas

•no tenemos

5. Prefieres que las areas para deportes/ area de juegos esten separadas por rango de edad?

•**Si**

•No

•Me da igual

6. ¿Cuál fue el mejor area de juguetos aquel has visto hasta ahora?

Skatepark de Paterna

7. ¿Qué crees que le falte a los espacios publicos (parques, plazas, areas de deportes etc.) de tu ciudad?

•**creatividad**

•flexibilidad

•areas verdes

•**asientos**

•agua potable

•luz

•accesibilidad

•seguridad

•**mantenimiento**

•Otro:

8. ¿Estas de acuerdo si en los espacios públicos, sean utilizadas para realizar deportes extremos como: patinaje y bicicleta. Cuando no han sido diseñadas para este tipo de uso?

- Estoy de acuerdo.
- No, estoy de acuerdo.
- Me da igual.

9. ¿Juegas alguno de estos deportes extremos?

- no
- skate
- freestyle scooter
- BMX
- montaña skateing
- longboarding

15. ¿Que falta en el diseño de skateparks de tu ciudad?

- nada
- asientos
- fuente para beber
- elementos para hacer acrobacias
- vallas
- areas verdes
- paredes para pintar
- otros: Más niveles de dificultad, desde principiantes asta expertos.

16. ¿Cuáles son las características de diseño más importantes de un skatepark para ti? Que puedas patinar sin importar el nivel que tengas y se combine street y rampa.

10. ¿Se le permite jugar deporte extremo en su escuela?

- sí
- no

11. ¿Crees, que hay suficientes espacios para realizar deportes extremos en tu ciudad? (por ejemplo, skatepark)

- Sí, hay suficiente
- No, hay suficiente

12. ¿Qué tipo de sitio te gusta más para realizar deportes extremos?

- skatepark
- skate plaza: plaza, calle, parque, etc

13. ¿Cómo te gusta más el diseño del área para realizar deportes extremos?

- abierto a la audiencia
- parcialmente cerrada con algunos arbustos o muros bajos.
- separado con vallas o muros altos.

14. ¿Cuál fue el mejor sitio en la que jugaste el deporte extremo?

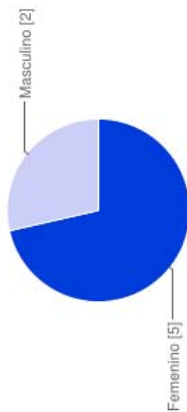
Bola de oro (Granada)

1. El País/ Ciudad:

México DF México AUSTRIA México/Guanajuato Hungría Hungría Pécs Grecia/

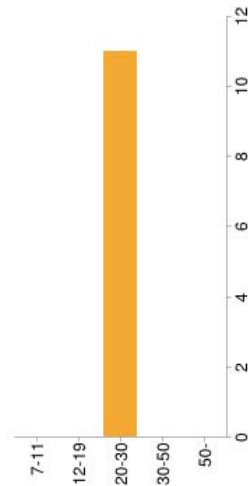
2. Sexo

Femenino 5 71%
Masculino 2 29%

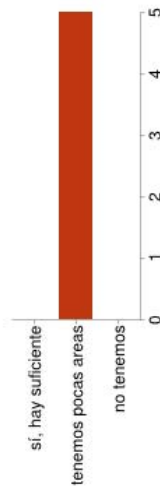
3. Edad:

7-11 0 0%
12-19 0 0%
20-30 11 100%
30-50 0 0%
50+ 0 0%

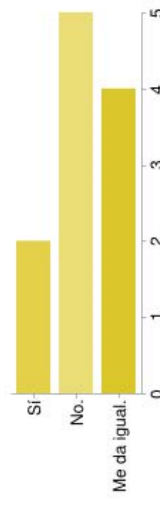
4. ¿Crees, que hay suficientes espacios para realizar deportes extremos en tu ciudad? (p)

sí, hay suficiente 0 0%
tenemos pocas areas 5 100%
no tenemos 0 0%

5. Prefieres que las areas para deportes/ area de juegos esten separadas por rango de edad?

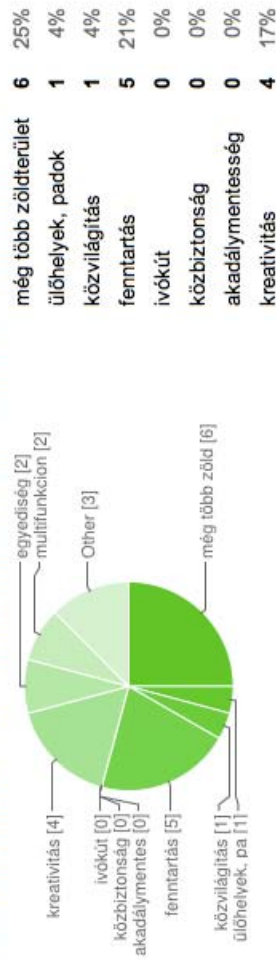
Sí 2 18%
No. 5 45%
Me da igual. 4 36%

6. ¿Cuál fue el mejor area de juguetos aquel has visto hasta ahora?

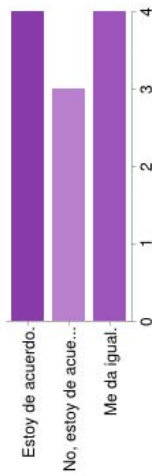
UPV VORARLBERG (AUT) TIROL (AUT) una vía de bici Turia Cap découverte, Le Gamic, France <http://www.smad-capdecouverte.com/page-208-parc-de-loisirs-cap-dEcouverte.html> El Turia
Parque Turia El mejor area de juguetos estaba en Szeged en Hungría al lado del río de Tisza. Los juguetes tenían un disenho contemporáneo, eran de acero cromo. Los juguetes ofrecían muchas maneras distintas para usarlos, por lo tanto los ninhos podían usar sus creatividad. Sus favorito era un cono grande de eje inclinado que podía girar alrededor su eje. Los ninhos podían subir en el cono y impulsarlo por so fuerza propio. El cono girando debido a su carácter inclinando levantaba a los ninhos y en su otro parte los bajaba, así que los ninhos podían divertirse junto por un juguete muy activo.

7. Mit hiányol a napjainkban felújított közterületekről (parkok, játszótérek stb)?

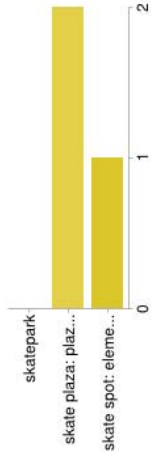
8. ¿Estas de acuerdo si en los espacios públicos, sean utilizadas para realizar deportes extremos como: uso?

Estoy de acuerdo. 4 36%
No, estoy de acuerdo. 3 27%
Me da igual. 4 36%

12. ¿Qué tipo de sitio te gusta más para realizar deportes extremos?

skatepark 0 0%
skate plaza: plaza, calle, parque, etc 2 67%
skate spot: elementos aislados en ciudad 1 33%

13. ¿Cómo te gusta más el diseño del área para realizar deportes extremos?

abierto a la audiencia 0 0%
parcialmente cerrada con algunos arbustos o muros bajos. 2 67%
separado con vallas o muros altos. 1 33%

6. Hol volt az legjobb játszótér, amit eddig látott?

Németországban Budapesten Margit-sziget Salgóbanya Budapest, 3. kerület, Békásmé
Bazilikától nem messze, Bécsben a vizes játszótér a Duna-szigeten az udvaron : Sajnos ne
évvél ezelőtt voltunk a fogaskerekűnél valahol. A nagyon nagy volt és akkor nagyon korszerű :
gyeren Franciaország nem tudom luxemburg Balatonfüreden a Kelén játszótér, Budapesten a
m emlékszem. De például tetszett az, ami a Kopaszi gáton volt, illetve aminél még kisebb korunkban sok
Malmő, Folketspark és Western Harbour Fløyen kilátó, Bergen Ludwigsburg,Pflugfelgen, Németország

Analysis of extreme sport- and unique playing areas

City: Valencia, Calle Pintor Domingo

Date, daytime: 13:10 - very small

Site: park/ garden/ street/ square/ other

Limitation: opened/ partly closed/ closed: fence, walls, plantation other

Age of users: 2-5/ 6-12/ 13-19/ all ages

Type of area: specially designed/ flexible designed/ used for

Type of activities: playing/ hiding/ climbing/ hanging/ resting/ gymnastics/ playing ball/ skateboard/ roller-skate/ scooter/ bike/ BMX/ other

working, working

Material of field: concrete/ asphalt/ wood/ plastic/ flagstone/ other

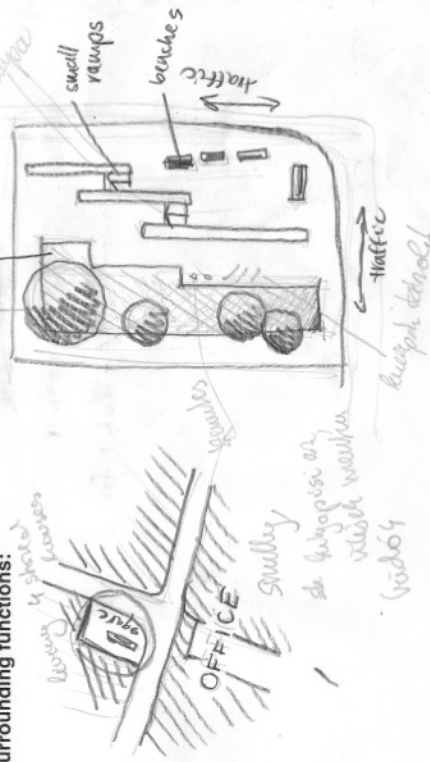
like many of

Special character:

skateplara → flexible

Feelings: friendly/ standoffish/ active/ creative/ chaotic/ diverse// harmonic/ inviting/ closed

Sketch of site & surrounding functions:

Condition: excellent/ good/ medium (more problems)/ bad/ dangerous → *subjective* *headshots*

Problems: placement/ access/ paving/ lack of maintenance/ planting/ vandalism

Universitat Politècnica de Valencia / Project / Evelyn Farkas / primavera, 2013

Analysis of extreme sport- and unique playing areas

Komplex dimension

City: Barcelona, Sans Estació, Plaça dels Països Catalans

Date, daytime: 14.30

Site: park/ garden/ street/ square/ other

Limitation: opened/ partly closed/ closed: fence, walls, plantation other

Age of users: 2-5/ 6-12/ 13-19/ all ages

Type of area: specially designed/ flexible designed/ used for

Type of activities: playing/ hiding/ climbing/ hanging/ resting/ gymnastics/ playing ball/ skateboard/ roller-skate/ scooter/ bike/ BMX/ other

Material of field: concrete/ asphalt/ wood/ plastic/ flagstone/ other
gravel, lapis, smooth wood of pavement, table - benches

Special character:
köztérrel ki, alacsony bevezetés, enyhén vágy (complett) "szépség" és a "kiváncsosság"

Feelings: friendly/ standoffish/ active/ creative/ harmonic/ chaotic/ diverse/ inviting/ closed

Sketch of site & surrounding functions:

Condition: excellent/ good/ medium (more problems)/ bad/ dangerous
szépség

Problems: placement/ access/ paving/ lack of maintenance/ planting/ vandalism

Universitat Politècnica de Valencia / Project / Evelyn Farkas / primavera, 2013

Analysis of extreme sport- and unique playing areas

live empty / person

City: Seville, Estación de Autóbus

Date, daytime: 21.00, 9:30

Site: park/ garden/ street/ square/ other
behind

Limitation: opened/ partly closed/ closed: fence, walls, plantation other
total

Age of users: 2-5/ 6-12/ 13-19/ all ages
14-30

Type of area: specially designed/ flexible designed/ used for

Type of activities: playing/ hiding/ climbing/ hanging/ resting/ gymnastics/ playing ball/ skateboard/ roller-skate/ scooter/ bike/ BMX/ other
running, friends hanging out

Material of field: concrete/ asphalt/ wood/ plastic/ flagstone/ other
iron framed elements

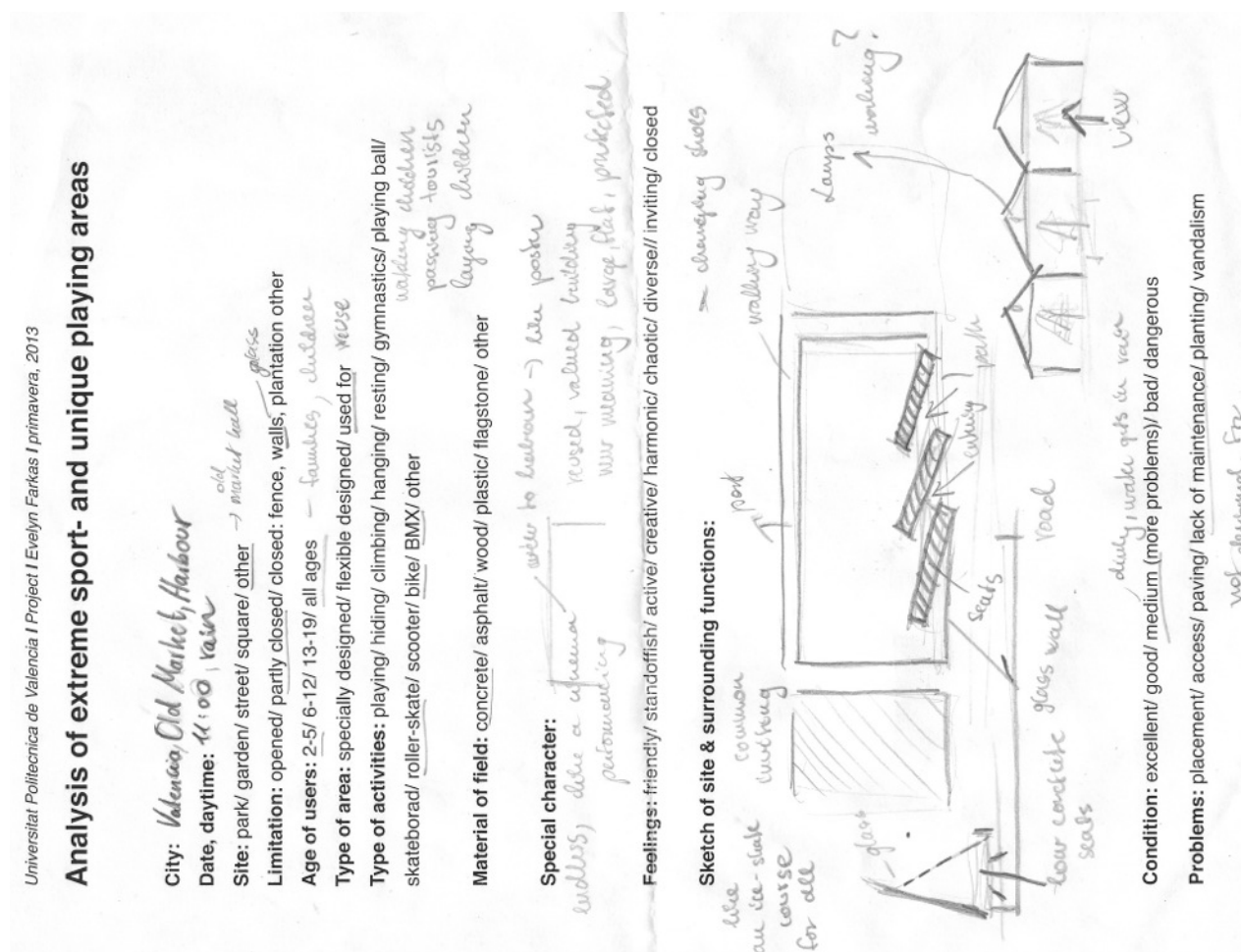
Special character:

Feelings: friendly/ standoffish/ active/ creative/ harmonic/ chaotic/ diverse/ inviting/ closed
closed, job is

Sketch of site & surrounding functions:

Condition: excellent/ good/ medium (more problems)/ bad/ dangerous

Problems: placement/ access/ paving/ lack of maintenance/ planting/ vandalism
drawing
walls

Melléklet.11.Úmutató alapjai: Extrém pálya felmérése, Bp, XVII. (Készítette: Evelyn Farkas, 2013)

